

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Globalizace a její dopady na zahraniční obchod ČR

**Globalization and its impacts on foreign trade of the Czech
Republic**

Aleš Buchar

Plzeň 2019

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta ekonomická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aleš BUCHAR**
Osobní číslo: **K15B0195P**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management obchodních činností**
Název tématu: **Globalizace a její dopady na zahraniční obchod ČR**
Zadávající katedra: **Katedra marketingu, obchodu a služeb**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Zpracujte teoretická východiska k problematice globalizace a zahraničního obchodu ČR.
2. Charakterizujte projevy globalizace ve sféře zahraničního obchodu ČR.
3. Analyzujte vybrané dopady globalizace na zahraniční obchod ČR.
4. Zhodnoťte zjištěné poznatky.

Rozsah grafických prací: **neuveden**
Rozsah kvalifikační práce: **40-60**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- **CIHELKOVÁ, Eva a kol.** *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.
- **CIHELKOVÁ, Eva.** *Aktuální otázky světové ekonomiky. Proměny a governance.* 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2012. 247 s. ISBN 978-80-7431-104-8.
- **KALÍNSKÁ, Emilie a kol.** *Mezinárodní obchod v 21. století.* Praha: Grada, 2010. 232 s. ISBN 978-80-247-3396-8.
- **ŽÍDEK, Libor.** *Globalizace a světové hospodářství. Politická ekonomie.* 2009, 57(5), 622-643. ISSN 0032-3233.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Hana Kunešová**
Katedra marketingu, obchodu a služeb

Datum zadání bakalářské práce: **23. října 2017**
Termín odevzdání bakalářské práce: **23. dubna 2018**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Ing. Jan Tuchoř, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 23. října 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Globalizace a její dopady na zahraniční obchod ČR“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni, dne .....

.....

podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat své vedoucí bakalářské práce Ing. Haně Kunešové Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost při konzultacích a pomoc při zpracování této práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 Globalizace.....	9
1.1 Podstata globalizace	9
1.2 Vznik a etapy globalizace	11
1.2.1 První globalizační vlna (1870-1949).....	11
1.2.2 Druhá globalizační vlna (1950-1970)	11
1.2.3 Třetí globalizační vlna (současnost).....	12
1.3 Globalizační procesy	13
1.3.1 Liberalizace	13
1.3.2 Ekonomická integrace	14
1.4 Hlavní aktéři globalizace.....	16
1.5 Oblasti globalizace a její hybné síly.....	18
1.6 Způsob měření ekonomické globalizace a možnosti kontroly globalizace.....	19
1.6.1 Způsob měření ekonomické globalizace	19
1.6.2 Možnosti kontroly globalizace	20
1.7 Dopady globalizace	20
2 Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice.....	23
2.1 Definice zahraničního obchodu.....	23
2.2 Export a import.....	24
2.3 Platební bilance	25
2.3.1 Vymezení platební bilance	25
2.3.2 Popis položek platební bilance	26
2.4 Kvantifikace postavení zahraničního obchodu v ekonomice země	27
2.5 Přímé zahraniční investice (PZI).....	28
2.5.1 Definice PZI	28
2.5.2 Příčiny a důsledky PZI	28
3 Zapojení ČR do mezinárodního obchodu a dopady globalizace na zahraniční obchod ČR	30
3.1 Vývoj zahraničního obchodu ČR	30
3.2 Vývoj salda běžného účtu	34
3.3 Otevřenost české ekonomiky	35

3.4	Teritoriální a komoditní struktura zahraničního obchodu ČR	36
3.4.1	Teritoriální struktura a významní obchodní partneři ČR	36
3.4.2	Komoditní struktura	39
3.5	WTO a její vliv na zahraniční obchod ČR	41
3.6	Vliv členství v EU na zahraniční obchod ČR	43
3.7	Jednotný trh EU.....	44
3.8	Společná obchodní politika EU a celní unie	46
	Závěr.....	49
	Seznam použitých zdrojů	51
	Seznam tabulek	55
	Seznam obrázků	56
	Seznam použitých zkratk.....	57

Úvod

Jedním z nejvíce aktuálních a diskutovaných termínů současnosti je globalizace, která má obrovský vliv na téměř všechny ekonomiky světa. Zejména kvůli silnému přílivu přímých zahraničních investic do prakticky všech zemí světa pomalu docházelo ke globálnímu propojování jejich ekonomik. Ekonomická integrace společně s liberalizací světových trhů zásadním způsobem ovlivnily zahraničněobchodní vztahy zemí, což bylo důsledkem stále se rozvíjející globalizace. Mezinárodní obchod pod tímto vlivem dynamicky roste, příčinou je obrovský nárůst obratu zahraničního obchodu. Český zahraniční obchod si za poslední tři dekády prošel mnoha změnami, které s sebou globalizace přinesla. Tato bakalářská práce se zabývá problematikou globalizace a jejím dopadem na zahraniční obchod ČR.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat a zhodnotit vybrané dopady globalizace na zahraniční obchod ČR.

Práce je rozdělena do tří základních kapitol. První pojednává o globalizaci jako takové, je zde vymezena její podstata a stručný historický vývoj od konce 19. století. Jsou zde zakomponovány informace o aktérech globalizace a jejich hybných silách, jako jsou zejména transnacionální korporace, nejvyspělejší státy, nebo mezinárodní organizace. Kapitola se také zaměřuje na charakteristiku vybraných globalizačních procesů (liberalizace a ekonomická integrace), které významně ovlivňují zahraniční obchod. Dopady globalizace jsou uvedeny na konci této kapitoly, vzhledem k rozsáhlosti termínu je škála dopadů velmi široká, ovšem z ekonomického hlediska je globalizace vnímána především pozitivně.

Druhá kapitola je zaměřena na teoretická východiska zahraničního obchodu a přímých zahraničních investic.

Třetí a zároveň finální kapitola se zabývá zapojením ČR do zahraničního obchodu, proto jsou zde uvedena a vyhodnocena kvantitativní a kvalitativní data týkající se různých stránek zahraničního obchodu ČR. Snahou bylo zjistit, jaký dopad měla globalizace na zahraniční obchod ČR. V této souvislosti proto kapitola také uvádí, jaký vliv měla na zahraniční obchod ČR Světová obchodní organizace (WTO) a společná obchodní politika EU.

V závěru jsou dopady globalizace na zahraniční obchod ČR shrnuty a celkově zhodnoceny.

Při zpracování bakalářské práce byly použity metody deskripce, analýzy a komparace kvalitativních a kvantitativních dat. Data jsou převážně čerpána z odborných knih, statistických

databází a webů. Použitá citační norma v práci je APA (The American Psychological Association referencing style, 6th Edition).

1 Globalizace

1.1 Podstata globalizace

Proces globalizace je za posledních 20 let velmi diskutovaným ekonomickým tématem a v dnešní době zasahuje skoro celý svět. Globalizace velmi úzce souvisí s pojmem internacionalizace, ovšem je chápána jako pojem širší a komplexnější. *Internationalizace se vztahuje k rostoucímu geografickému šíření ekonomických aktivit přes národní hranice, ovšem globalizace zahrnuje i funkcionální integraci mezinárodně rozptýlených aktivit.* (Kunešová a kol., 2014, s. 26)

Termín globalizace se začal používat v průběhu 80. let 20. století, především kvůli jevům a procesům, které měly velký vliv na vývoj světové ekonomiky. Mezi ně patří hlavně růst mezinárodních toků kapitálu, zboží, služeb, informací, osob a rostoucí vliv transnacionálních korporací. Lze spekulovat, že vývoj těchto procesů umožnily z velké části moderní informační technologie, zejména telekomunikace a informační sítě.

Globalizace je dlouhodobý ekonomický, kulturní a politický proces a vzhledem k jeho rozsáhlosti je přesné zachycení definice poměrně náročné. Problematikou se zabývá mnoho disciplín, a proto záleží na tom, z jakého teoretického hlediska je globalizace popisována. Pojem se odvíjí od anglického slova „globe“, tedy zeměkoule. Lze říci, že umožňuje lidem a ekonomikám se skrze dělbu práce specializovat a soustředit na to, co jim jde nejlépe. Nejčastěji je ovšem globalizace definována jako:

„Proces internacionalizace, který spočívá v přerůstání ekonomické aktivity přes národní hranice a rozšířování mezinárodních ekonomických vztahů, propojujících jednotlivé národní státy. Prostřednictvím nárůstu přeshraničního objemu a teritoriálního dosahu pohybu zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly dochází ve světové ekonomice k růstu interdependence.“ (Cihelková, 2012, s. 66)

Mezinárodní měnový fond zato definuje ekonomickou globalizace následovně:

„Ekonomická globalizace je historický proces, výsledek lidského vývoje a technologického pokroku, který odkazuje na zvyšující se integraci ekonomik po celém světě především prostřednictvím obchodu a finančních toků.“ (Mezinárodní měnový fond, 2006, vlastní překlad)

Globalizaci lze také chápat jako:

„Rozvoj mezinárodních ekonomických vztahů (internacionalizace prostřednictvím mezinárodního obchodu a mezinárodního pohybu kapitálu), jež vede k prohlubující se propojenosti a vzájemné závislosti národních ekonomik.“ (Lebiedzik a kol., 2007, s. 47)

A v poslední řadě Dlouhá, Dlouhý a Mezřický (2006, s. 11) globalizaci definují jako *„...spontánní, neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému“*.

Globalizaci lze tedy chápat jako mnohoúrovňový proces dynamických změn, při kterých se snižuje význam geografických vzdáleností a zvyšuje propojenost a závislost světa. Toto propojení světa znamená to, že jednotlivci i společnosti jsou ovlivněni událostmi a aktivitami, které se dějí v jiných částech světa. (Cihelková a kol., 2009)

Pro daný proces je velmi typický růst počtu nadnárodních společností neboli transnacionálních korporací, protože proces globalizace zásadně mění pohled na trhy, kdy výrobcům již nadále nestačí pouze jejich výrobky na určitý trh dovážet, nýbrž chtějí-li být na určitém trhu úspěšnými, musí také na daném území státu začít vyrábět. Z toho potom plyne, že se svět stává jedním pracovištěm a jedním globálním trhem, na němž nadnárodní společnosti přesouvají svou výrobu co možno nejbližší oblastem s levnými výrobními faktory, konkrétněji především do oblastí s levnou pracovní silou a to vše proto, aby maximalizovaly své zisky. (Lebiedzik a kol., 2007)

Procesy globalizace jsou úzce spojovány s rozšiřováním integrace ekonomických aktivit přes národní hranice, globalizace je vnímána coby rostoucí integrace ekonomických aktivit pomocí trhů, jako rostoucí integrace národních ekonomických systémů atd. (Sirůček, Heczko 2006)

Je mnoho názorů na to, zda je globalizace pro planetu přínosem či nikoliv. S globalizací totiž přichází i nemálo rizik: globalizace může způsobit globální nerovnováhu mezi chudými a bohatými zeměmi, také může výrazně zvýšit sociální rozdíly, tím vyvolat vnitřní nepokoje, a to může vést k sociální explozi. Dalším velkým rizikem je stále více rostoucí moc transnacionálních korporací, z nichž některé disponují větším obratem než některé země. (Kunešová a kol., 2014)

1.2 Vznik a etapy globalizace

Vzhledem ke komplexnosti pojmu je velmi obtížné stanovit samotný počátek globalizace. Lze ho datovat už pravěku nebo středověku, také i do 15. – 19. století s ohledem na koloniální expanze. V ekonomické literatuře je globalizace nejčastěji rozdělována do tří etap. První začíná v roce 1870, kdy za opravdové nastartování procesu je nejčastěji považována sílící industrializace v 2. polovině 19. století, která zapříčinila velký nárůst objemu mezinárodní výměny zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly a také rostoucí integraci trhů se zbožím a výrobními faktory. Na konci 19. století se globalizace začala dostávat do prioritních zájmů, vzhledem k rostoucím obavám z rizik a negativních důsledků globalizace, jako vysoká míra nezaměstnanosti, zvýšená míra nejistoty nebo nestability atp. (Breinek, 2005; Cihelková, 2012)

1.2.1 První globalizační vlna (1870-1949)

První vlna je označována jako etapa internacionalizace. Tato etapa byla započata významným vzestupem integrace zbožíových trhů a trhů výrobních faktorů, kdy světová ekonomika vykazovala nejvyšší stupeň internacionalizace. Ekonomiky byly čím dál více otevřené, díky rozvoji a zdokonalení technologií a dopravy se zvyšovala kapitálová mobilita a probíhaly masivní migrace pracovní síly. Všechny tyto procesy znamenaly rychlý ekonomický růst. Migrace byly především z Evropy do Spojených států a dalších nových oblastí, jako například Austrálie, Kanada nebo Argentina. Internacionalizace byla založena na obchodu mezi nezávislými firmami a velké toky kapitálu do nových oblastí, na které tehdy neexistovaly žádné restrikce, znamenaly dynamický růst těchto ekonomik. Díky rostoucí otevřenosti ekonomik se ve většině vyspělých zemí zvyšoval podíl obchodu na HDP. V roce 1913 ve Velké Británii, Francii a Německu dosahovala v průměru 40 %. (Cihelková a kol., 2009)

Vývoj globalizace byl značně omezen od počátku první světové války, toto období bývá považováno za období dočasně stagnace globalizace (1915-1949), kdy obchod byl omezován protekcíonismem, země se především soustředily na svoji ochranu a začaly se uzavírat. Meziválečné období zasáhla hospodářská krize a došlo k ekonomické stagnaci, což vedlo k velkému zpomalení vývoje globalizace. Zpomalení rozvoje států v první vlně globalizace dovršila druhá světová válka. (Breinek, 2005)

1.2.2 Druhá globalizační vlna (1950-1970)

V druhé etapě dochází k obnovování rozvoje globalizace, tato vlna je často označována za etapu zintenzivňující se internacionalizace, která je spjata s liberalizací obchodních a kapitálových toků. K rapidnímu rozvoji mezinárodních ekonomických vztahů rovněž přispělo

snižování dopravních nákladů a pokrok ve vývoji komunikačních a informačních technologií. (Cihelková, 2012)

Období charakterizuje růst nadnárodních společností a jejich produkce a s tím spjatý růst toků PZI (přímé zahraniční investice). Rozvoj multinacionálních/transnacionálních korporací (především firem z USA) a nových metod managementu, podporoval růst produktivity práce a tím ekonomický vzestup. Celkově světová ekonomika prožívala po druhé světové válce období velké prosperity. (Breinek, 2005)

Liberální ideologii po válce prosazovaly zejména USA, po válce nejsilnější mocnost. V souladu s touto ideologií a národními zájmy začaly USA prosazovat snižování cel, zavádění vnější směnitelnosti měn a zajišťování jejich stability v rámci bretton-woodského měnového systému. Liberalizace se stala hlavním motorem růstu mezinárodních transakcí a národních ekonomik. (Breinek, 2005)

Neschopnost TNK a vlád reagovat na nové podmínky ve světové ekonomice 70. let 20. století, vedly ke konci druhé vlny globalizace.

1.2.3 Třetí globalizační vlna (současnost)

Třetí vlna začala na přelomu 80. a 90. let 20. století a silně se rozvinula v 90. letech, hlavně v důsledku rozpadu centrálně plánovaných ekonomik ve střední a východní Evropě. Tyto ekonomiky začaly přecházet k tržní ekonomice.

„Dochází k ústupu od multinacionálně zaměřené produkce k produkci zaměřené transnacionálně, kdy jednotlivé segmenty v rámci jediného produkčního řetězce jsou umístěny v různých místech světa. TNK usilují prostřednictvím mezinárodní produkce o maximalizaci zisku a dosažení vysoké výnosnosti investovaného kapitálu“ (Cihelková, 2012, s. 63)

Díky rozvoji transnacionálních korporací se začíná hovořit o pojmu transnacionalizace, který je velmi důležitým aspektem třetí vlny globalizace. Transnacionalizace znamená proces, jenž zahrnuje rozvoj TNK, které organizují tzv. mezinárodní produkci a v nichž je současně vytvářen vnitrofiremní trh. (Cihelková a kol., 2009)

„Transnacionalizací se rozumí rozvoj systémů transnacionálních korporací, v nichž je organizována tzv. mezinárodní produkce a současně vytvářen vnitrofiremní trh.“ (Kunešová, Cihelková a kol., 2006, s. 25)

Obrovskou roli v globalizaci hrají přímé zahraniční investice (PZI), ale také portfoliové investice, nebo investice do nemovitostí a smluvních práv. Země začínají formou liberalizace,

privatizace, nebo deregulace vytvářet výhodné prostředí pro PZI. Dynamika růstu PZI začíná být vyšší než tempo růstu mezinárodního obchodu. Co se týče zemí vyspělých, PZI mají především formu akvizic (převzetí) a fúzí (slučování). (Cihelková a kol., 2009)

Dochází proto k fragmentaci výrobních procesů a specializaci na jednotlivé výrobní činnosti v různých zemích světa, to způsobuje nárůst mezinárodní produkce a vnitřního obchodu. Vnitřní obchod a obchod s meziprodukty je dnes jednou z hlavních příčin růstu objemu světového obchodu. (Cihelková a kol., 2009)

1.3 Globalizační procesy

1.3.1 Liberalizace

Podle Lebiezika a kol. (2006) globalizační proces v současnosti stojí na třech základních pilířích, a to jsou:

- liberalizace mezinárodního obchodu,
- liberalizace kapitálových toků,
- a vědeckotechnický pokrok.

*„**Liberalizace mezinárodního obchodu** spočívá jednak v postupném odstraňování bariér omezujících volný pohyb zboží a služeb v rámci světové ekonomiky, jednak v odbourávání překážek volného pohybu pracovní síly a kapitálu.“* (Lebiezik a kol., 2006, s. 48)

Proces liberalizace je prosazován ve dvou formách, první je tzv. **regionalismus** a druhá tzv. **multilateralismus**. Regionalismus je zakládán na vytváření regionálních ekonomických integrací (konkrétněji v další kapitole) různého stupně, ve kterých jsou poskytovány výhody všem zúčastněným členům. Na druhou stranu u multilateralismu dochází k poskytování výhod mezi daleko širším okruhem zemí, než je tomu u regionalismu, ovšem okruh udělovaných výhod je zpravidla užší, než u regionálních integrací. Liberalizace mezinárodního obchodu je spojena se skutečností, že dobrovolná účast země do mezinárodního obchodu zvyšuje blahobyt domácích obyvatel. Navíc má liberalizace mezinárodního obchodu kladný vliv na ekonomické prostředí uvnitř států:

- snižuje ceny vstupů, což vede ke snížení nákladů produkce,
- s liberalizací přichází i příliv nové zahraniční konkurence, což nutí domácí trhy ke zvýšení efektivity domácí produkce,

- otevírá zahraniční trhy, to znamená vyšší poptávku po zboží vyráběném domácími subjekty a umožňuje jim získávat výnosy z rozsahu na větších trzích. (Cihelková, 2012; Lebieczik a kol., 2006)

Liberalizace ale může vést i k záporným efektům, ovšem ty jsou většinou v rámci krátkodobého časového hlediska, např. zánik firem, za který může větší konkurenční tlak, jenž přichází ze zahraničí. Zánik firem může vést ke zvýšení nezaměstnanosti v daném regionu, kde se firma nachází.

Druhým zásadním impulzem globalizace je **liberalizace kapitálových toků**. Dobře jí vysvětlují Lebieczik a kol.:

*„Základním celosvětovým přínosem volného mezinárodního pohybu kapitálu je zefektivnění globální alokace úspor. Obrovské objemy kapitálu se tak ve světové ekonomice **přesouvají** do oblastí (regionů), kde mohou být nejproduktivněji využity.“* (Lebieczik a kol., 2006, s. 48)

Vědeckotechnický pokrok, například rozvoj dopravy a informačních technologií, zásadně snížil význam geografických vzdáleností při rozvoji zahraničního obchodu, což je další impulz pro zvýšení aktivit v oblasti ekonomické integrace. (Lebieczik a kol., 2006, s. 48)

1.3.2 Ekonomická integrace

*„V současnosti se rapidně zvyšuje význam regionalismu, čili regionálních dohod o **ekonomické integraci**, které stanovují pravidla obchodu pro své členy na jiné úrovni než mnohostranný obchodní systém.“* (Cihelková, 2012, s. 83)

Globalizace je současně doprovázená takovými procesy ve světové ekonomice, jako je ekonomická integrace a předem zmíněná liberalizace, což může zásadně ovlivnit celé ekonomiky a jejich zahraniční obchod. Klíčovým motorem globalizace je snižování státních zásahů do fungování trhů, konkrétně snižování překážek pohybu kapitálu a lidí či snižování cel. Chování vlád je potřebnou podmínkou pro integraci, protože pokud by se chovaly vůči integraci restriktivně, mohly by tím utnout veškeré kanály propojující národní ekonomiky se světem. Většina ekonomů zastává toho názoru, že regionální integrační uskupení mají z důvodu odstraňování překážek pohybu zboží, služeb a výrobních faktorů pozitivní vliv na ekonomiky. Tento vliv je ovšem zásadnější především u velkých integrací (v Evropě či Americe) a často dosahují vyššího stupně, než je pouze pásmo volného obchodu. Na druhou stranu u menších integrací je tento vliv výrazně omezen. Regionalismus má kladný vliv na rozvoj multilaterálního obchodního systému a jeho liberalizace, což je koneckonců základem

globalizace. Je ovšem důležité opomenout i druhý konec těchto názorů, kdy je důležité si uvědomit, že stále rostoucí a prosazující se regionální integrace může liberalizaci naopak ohrozit. Tím je myšleno riziko vzniku regionálních válek mezi jednotlivými integračními seskupeními. Například v současné době to mohou být vztahy mezi EU a USA. (Žídek, 2009; Lebieczik a kol., 2006)

Ekonomickou integraci dobře definují Svatoš a kol. (2009, s. 80):

„Ekonomickou integraci lze definovat jako vytváření formalizované spolupráce mezi jednotlivými autonomními státy a následná integrace v ekonomické oblasti vytvářením zóny volného obchodu, celní unie či vyšších forem integrace.“

V zásadě se tedy jedná o eliminaci ekonomických bariér mezi dvěma nebo více ekonomickými celky. Spojování ekonomik do větších celků je prováděno za účelem rozšiřování trhů a překonávání fragmentace. Existuje mnoho druhů seskupení zemí v rámci jejich úrovně prointegrování, tzn. hloubky, šíře a intenzity integrace. Tyto úrovně jsou v ekonomické teorii označovány jako integrační stupně, jež vyjadřují etapy od nejnižších úrovní ekonomické kolaborace zemí až ke kompletní ekonomické a politické integraci zemí. Tyto stupně jsou (od nejnižšího po nejvyšší):

- pásmo volného obchodu,
- celní unie,
- primární hospodářská unie,
- rozvinutá hospodářská unie,
- formativní hospodářská a měnová unie,
- komplexní a hospodářská a měnová unie a hospodářská a politická unie. (Lebieczik a kol., 2006)

Pásmo volného obchodu, nebo také zóna volného obchodu, u níž dochází ke zrušení tarifních i kvantitativních restrikcí obchodu mezi státy, které se této integrace účastní. Zároveň si každá z těchto zemí vytváří svoji zahraničně obchodní politiku (cla, kvóty atd.) vůči třetím, tedy nečlenským zemím. **Celní unie** členským zemím umožňuje výhody eliminace obchodních překážek pro volný pohyb zboží, tvoří jednotné celní území a také zavádí společnou obchodní politiku, kterou zúčastněné země koordinují. **Primární hospodářská unie**, rovněž označována jako společný trh je od celní unie rozdílná tím, že navíc přistupuje ke snižování překážek volného pohybu služeb a výrobních faktorů (pracovní síly a kapitálu). Na to navazuje tzv. **rozvinutá hospodářská unie**, u které dochází k úplnému odstranění bariér pohybu zboží,

služeb a kapitálu. Například odstranění překážek v rozdílech norem, rozdílnosti v míře zdanění (hlavně nepřímé daně), nebo zrušení vstupních a výstupních kontrol, poplatků a dalších formalit. **Formativní hospodářská a měnová unie** zahrnuje zavedení společné měny a společné měnové politiky nově vytvořenou nadnárodní společnou měnovou institucí. **Komplexní a hospodářská měnová unie** je zatím nedosažený integrační stupeň ve světové ekonomice. K dosažení tohoto stupně je nutné na společném principu provádět nejen měnovou politiku, ale také je požadován vysoký stupeň prointegrování realizace všech dílčích hospodářských politik a zejména také politiky fiskální, která je vzhledem k její nedistribuční funkci velmi citlivá. V poslední řadě tím nejvyšším integračním stupněm je **hospodářská a měnová unie**. Tam navíc dochází k převedení části svých politických pravomocí jako například zahraniční politiky a obrany na nové společné nadnárodní instituce. (Lebiedzik a kol., 2006).

Regionální obchodní dohody (RTA), které de facto představují probíhající nový trend – regionalismus, se začaly významněji objevovat v souvislosti Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) ke konci 80. let 20. století. V současné době se přibližně 1/3 obchodu uskutečňuje v rámci regionálních obchodních dohod. Tyto dohody představují nejčastější způsoby ekonomické integrace států. Každá členská země WTO je členem alespoň jednoho regionálního uskupení a u všech těchto uskupení dochází u jednoho cíle k naprosté shodě. Ten základní cíl je vždy **odbourání bariér bránících obchodu mezi členskými zeměmi**. (Svatoš a kol., 2009; Lebiedzik a kol., 2006).

1.4 Hlavní aktéři globalizace

Za hlavní aktéry globalizace jsou považovány tři typy subjektů a to:

- nadnárodní společnosti neboli transnacionální korporace (TNK),
- nejvyspělejší průmyslové státy a jejich uskupení,
- mezinárodní organizace. (Mezřický, 2003)

V první řadě **transnacionální korporace** jsou charakterizovány jako firmy rozvíjející ekonomické aktivity ve více než jedné zemi, tedy nejen v zemi, kde mají své sídlo a původ. (Cihelková a kol. 2009)

„Základem je skutečnost, že jako firmy rozvíjejí své ekonomické aktivity ve více než jedné zemi, tj. vlastní nebo ovládají činnost produkující přidanou hodnotu ve dvou či více zemích.“ (Cihelková, 2012, s. 113)

TNK nebo také nadnárodní společnosti jsou zdrojem přímých zahraničních investic a jsou velmi významnou hybnou silou globalizace, kontrolují totiž 1/3 světového obchodu (Breinek

2005, s. 836). Díky změnám ve světových tržních podmínkách se tyto společnosti stávaly čím dál méně závislé na zemi svého původu a začaly směřovat své investice a výrobu do jiných částí světa, především do částí s levnějšími náklady na výrobu. Vyvíjet nové investiční strategie nutí také tíha stále rostoucí konkurence. TNK mají v dnešní době obrovskou moc a vliv světovou ekonomiku. Breinek (2005, s. 836), velmi dobře interpretuje tři základní oblasti, ve kterých spočívá význam TNK:

- schopnost koordinovat a kontrolovat různé procesy a transakce v rámci produkční sítě uvnitř jednotlivých zemí, a i mezi nimi,
- schopnost využívat geografických odlišností v rozdělení výrobních zdrojů (např. přírodní zdroje, kapitál, práce) a ve vládních politikách,
- a schopnost opětovně přesouvat zdroje a operace mezi místy na mezinárodní i globální úrovni.

TNK jakožto investoři hrají rozhodující roli, ovšem významnou roli vedou i vlády, které se snaží nalákat pomocí tzv. investičních pobídek co nejvíce potencionálních investorů. Důvodem je, že příliv PZI přináší i řadu vedlejších pozitivních efektů, např. příliv nových technologií, zvyšování zaměstnanosti, zvýšení produktivity práce nebo zavedení nových odvětví. Tyto efekty značně přispívají k vývoji ekonomiky, nejlepší příklad za poslední dobu je Čína, která je obrovským cílem PZI a jejíž HDP se za poslední dvě dekády více než zdesetinásobil. (The World Bank, 2017)

TNK mohou za fragmentaci výrobních procesů a také fragmentaci specializace na jednotlivé výrobní činnosti v rozdílných částech světa. To způsobuje přírůstek vnitřofirmních obchodů. Vnitřofirmní obchod a obchod s meziprodukty je v dnešní době hlavním podnětem pro růst objemu světového obchodu. TNK jsou samy o sobě velkým trhem pro mezinárodní transakce, a právě tyto trhy jsou dostupné pouze pro mateřské společnosti a jejich podřazené subjekty.

Dalšími zmíněnými aktéry globalizace jsou **nejvyspělejší státy**. Nejvyspělejší ekonomiky jako USA, Japonsko, nebo Německo jsou druhou významnou skupinou hybatelů globalizace. Nadnárodní společnosti se snažily postupně vymanit z vlivu národních států, ovšem pořád existují silné vztahy mezi některými státy a TNK. Ke změnám těchto vztahů vedou především fúze se společnostmi zahraničního původu. Příkladem mohou být automobilky jako německá Volkswagen nebo japonská Toyota a Honda, které si zachovaly původní samostatnost. Není příliš velké množství informací o formách a síle vazeb mezi TNK a některými státy, ale

je jisté, že ekonomická moc a mezinárodní vliv vyspělých států, se z části odvozují od moci a vlivu TNK. (Mezřický, 2003)

Velkými hybateli globalizace jsou nejen samotné státy, ale rovněž jejich **integrační uskupení**. Tyto uskupení a dohody mají velký vliv na zahraniční obchod ČR a zároveň znamenají samotný rozvoj globalizace. Mezi ně patří například:

- Evropská unie,
- Visegrádská skupina (V4),
- Středoevropská iniciativa. (Svatoš, 2009)

Poslední skupinou aktérů globalizace jsou nejvýznamnější **mezinárodní organizace**. Je to Mezinárodní měnový fond (IMF, International Monetary Fund), Světová banka (WB, World Bank) a Světová obchodní organizace (WTO, World Trade Organization). (Mezřický, 2003)

1.5 Oblasti globalizace a její hybné síly

Globalizační procesy lze v současné světové ekonomice zařadit do několika oblastí (Kunešová, Cihelková a kol., 2006, s. 26)

- globalizace finančních toků,
- globalizace informačních toků,
- globalizace obchodu se zbožím a službami,
- globalizace trhu práce.

Tempo globalizace se mezi jednotlivými oblastmi velmi liší. Nejrychleji probíhá globalizace ve finančních transakcích, které mnohonásobně převyšují objem obchodů se zbožím. Také velmi rychlá je globalizace informačních toků, hlavně díky moderním informačním technologiím (internet, satelity, mobilní telefony, optické kabely atp.), rychlý vývoj těchto technologií umožňuje stále rychlejší a větší přenos dat. Nejpomaleji na tom je globalizace zbožových trhů, a nakonec globalizace trhu práce. (Kunešová, Cihelková a kol., 2006)

V těchto oblastech globalizace probíhá v různých rovinách, ze kterých je možné definovat dvě základní roviny:

- globalizace oficiální,
- globalizace skrytá, rozkladná a obtížně kontrolovatelná.

Globalizace oficiální zahrnuje především: volný pohyb kapitálu, volný přístup k trhům, legální přenos informací, masovou produkci, masovou spotřebu, masovou kulturu apod. Tato

rovina je tedy jednoduše kontrolovaná, a proto i jednoduše měřitelná, jde o legální transakce nad rozdíl od roviny druhé, globalizace skryté, která zahrnuje globalizaci podsvětí, obchodu s drogami, zbraněmi, ženami, právní špinavých peněz, finančních podvodů apod. (Kunešová, Cihelková a kol., 2006)

Hybné síly globalizace jsou nástroje, které aktéři globalizace využívají a ovlivňují tím tempo růstu globalizace. Cihelková a kol. (2006) uvádí čtyři hlavní příčiny globalizace:

- nové technologie a inovace,
- strategie transnacionálních korporací,
- liberalizace hospodářské politiky států,
- víceúrovňová liberalizace vnějších ekonomických vztahů, zejména pohybu zboží, služeb a kapitálu.

1.6 Způsob měření ekonomické globalizace a možnosti kontroly globalizace

Aby bylo možné globalizaci správně sledovat a měřit, je důležité znát některé ukazatele, pomocí kterých lze snadno sledovat jednotlivé ekonomiky a jejich globalizovanost.

1.6.1 Způsob měření ekonomické globalizace

Samotnou globalizaci lze měřit pomocí několika indexů, existuje například Kearneyho index globalizace, KOF globalizační index, nebo Index Centra pro studium globalizace a regionalizace, které zahrnují veškeré kategorie globalizace. Prostřednictvím indikátorů srovnávají jednotlivé země a označují je za více či méně globalizované. Co se týče ekonomické globalizace, je možné využít tyto indexy a vyjmout z nich pouze proměnné, které do této kategorie přímo zasahují. Následující tabulka zobrazuje kategorii ekonomické globalizace v zmíněném Indexu Centra pro studium globalizace a regionalizace, zobrazuje proměnné, pomocí kterých je možné měřit jak je země globalizovaná v ekonomickém faktoru. (Cihelková, 2012)

Tabulka č. 1 – Kategorie ekonomické globalizace v CSGRI

Proměnná	Indikátor
Obchod	Podíl vývozu a dovozu země na HDP
Přímé zahraniční investice	Podíl přílivu a odlivu PZI na HDP
Portfoliové investice	Podíl přílivu a odlivu portfoliových investic na HDP
Příjmy	Zaměstnanecké kompenzace placené nerezidentům a příjmy z investic do zahraničních aktiv vlastněných domácími rezidenty plus zaměstnanecké kompenzace placené rezidentům pracujícím v zahraničí a příjmy z investic do domácích aktiv vlastněných zahraničními rezidenty jako podíl/HDP

Zdroj: Cihelková, 2012

1.6.2 Možnosti kontroly globalizace

Je velmi náročné globalizaci jakýmkoliv způsobem kontrolovat nebo regulovat, motorem globalizace je technický pokrok a internacionalizace, oba procesy se stále vyvíjejí a není možné je zastavit. Finanční a ekonomické krize v posledních 20 letech jasně ukázaly, že zatím neexistuje žádný účinný nástroj na zvládnutí negativních důsledků globalizace. Lze říci, že globalizace je realita, kterou je nutno akceptovat a zároveň je nutné hledat způsoby, jak s ní nejlépe nakládat a vyrovnat se s ní. Globalizace zasahuje téměř všechny subjekty, proto je nutné k řešení jejích negativních důsledků zapojit většinu států. Na otázku, jak lze řešit negativní důsledky globalizace odpovídají Kunešová a kol. (2006, s. 32):

„Zatím neexistují účinné nástroje na zvládnutí negativních důsledků procesu globalizace. Řešení musí být komplexní, do jeho hledání musí být zapojeny všechny subjekty politiky, hospodářství i finančnictví včetně mezinárodních institucí jakými jsou IMF, Světová banka a Světová obchodní organizace. Stranou nemohou stát ani soukromé subjekty.“

1.7 Dopady globalizace

Globalizace má na svět dopady jak pozitivní, tak negativní. V důsledku vlivu globalizace začíná být hospodářská politika čím dál více liberálnější, důsledkem je snižování vlivu vlád na ekonomické prostředí, jsou odstraňovány překážky pro ekonomické aktivity, a to vede k růstu globální konkurence, která nutí ekonomické subjekty včetně států ke zvyšování flexibility.

Globalizace natolik ovlivnila obchod, investice a technologie, že se rozvoj světového hospodářství mění každým dnem. (Cihelková, 2012; Kunešová, 2006)

Nelze objektivně stanovit, jaké dopady jsou negativní a jaké pozitivní, především záleží na subjektivním přístupu. To co někteří autoři vnímají jako pozitivní, mohou jiní vnímat jako negativní – vždy je to bráno z jiného úhlu pohledu. Také statistická data lze vnímat a interpretovat odlišným způsobem. Vzhledem k rozsáhlosti globalizace lze její dopady vnímat v několika dimenzích, ovšem pro zahraniční obchod a světovou ekonomiku jsou nejdůležitější dopady globalizace ekonomické. Jde především o sílicí homogenizaci a zintenzivňující se interdependenci světové ekonomiky. (Mezřický, 2003)

Pozitivní důsledky globalizace:

- růst objemu globálně obchodovaného zboží,
- růst konkurence, přínosy pro spotřebitele (tlak na růst kvality a snižování cen),
- tlak na modernizaci ekonomiky tržní reformy, liberalizaci, deregulaci,
- odstraňování ekonomických bariér mezi státy a dalšími subjekty světové ekonomiky,
- urychlení růstu HDP některých rozvojových zemí (Čína, Indie),
- rychlost a komplexnost investičních toků,
- růst spotřeby,
- růst světového HDP,
- v oblasti politické organizace vznikají nové útvary nadnárodního charakteru nebo se posiluje význam útvarů starších. (Evropská unie, NAFTA¹). (Cihelková a kol., 2009; Mezřický, 2003)

Mezi negativní důsledky globalizace můžeme zařadit:

- možný přenos krizí a ekonomických poruch,
- nekontrolovatelný transfer finančního kapitálu, který je několikanásobně vyšší než objem obchodovaného zboží – riziko ekonomických kolapsů,
- oslabování úlohy národního státu, činnost TNK se vlivem liberalizace zahraničního obchodu a otevírání ekonomik začíná krok po kroku vymykat kontrole národních vlád. Příkladem může být, že stát není schopen ovlivnit, kde budou tyto firmy platit daně. Země se tímto může stát svým způsobem vydíratelnou.

---

¹ 30. 11. 2018 se USA, Kanada a Mexiko dohodly na ukončení dohody NAFTA a její nahrazení novou dohodou USMCA, která by měla v platnost vstoupit 1. ledna 2020. (irozhlas.cz, 2018)

- Zvětšující se význam TNK, které se často přiklání ke zneužití svého postavení na trhu
- vývoj společnosti je provázen nepředvídanými změnami a šoky,
- růst nerovnosti ekonomik – zvětšuje se propast mezi rozvinutými a rozvojovými ekonomikami,
- likvidace nekonkurenceschopných výrob, zánik tradičních praktik např. v zemědělství – růst nezaměstnanosti v tradičních průmyslových oblastech,
- neglobalizuje se pouze hospodářství a finanční trhy, ale také kriminalita, terorismus, nebo znehodnocování životního prostředí. (Kunešová a kol., 2014; Mezřický, 2003)

Ovšem z ekonomického hlediska je globalizace vnímána zejména pozitivně, protože:

- samotná liberalizace obchodu s sebou přináší také internacionalizaci podnikání (firmy přesahují národní hranice a mají lepší přístup k větším trhům) a tím stimuluje ekonomický růst.
- světový obchod ovlivněný liberalizací roste rychleji než světové hospodářství
- internacionalizace podnikání přináší růst konkurence v globálním měřítku, což nutí regiony být více konkurenceschopné a od toho se odvíjí růst životní úrovně jednotlivých států. (Kunešová, Cihelková a kol. 2006)

2 Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice

Internacionalizace a globalizace hospodářského života, probíhající v rámci světové ekonomiky, se zrychlují zejména pod vlivem rapidního vědecko-technického pokroku a dalších faktorů se projevují nejen v rostoucích mezinárodních tocích zboží a služeb, ale i v rozvíjejícím se zahraničním obchodu.

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, globalizace má obrovský dopad na celou ekonomiku, což i z velké části zahrnuje zahraniční obchod státu. Aby bylo možné rozvinout konkrétní dopady globalizace na zahraniční obchod České republiky, je důležité vědět, co si pod zahraničním obchodem můžeme představit.

Významnou roli v zahraničním obchodu hrají také přímé zahraniční investice, které sice přímo nespádají do zahraničního obchodu, ale přesto ho jejich příliv do země velmi ovlivňuje. Bez pozitivních důsledků PZI a působení TNK v České republice by byl objem exportu značně menší.

2.1 Definice zahraničního obchodu

Zahraniční obchod (nebo také mezinárodní obchod) je obchod, který se uskutečňuje přes hranice jednotlivých zemí nebo států. Obchod se realizuje mezi dovozcem a vývozcem. Předmětem zahraničního obchodu jsou výrobky (zboží), služby, práva (např. autorská práva nebo licence). Se stále vyvíjející se globalizací, nabýval mezinárodní obchod stále větší význam (managementmania.cz, 2018)

„Zahraniční obchod je historicky nejstarší dosud významnou formou vnějších hospodářských vztahů. Jejich vliv na hospodářský rozvoj jednotlivých zemí se podstatně prohloubil v celém období po 2. světové válce, v posledních desetiletích pak vývoj mezinárodního obchodu patří k nejdynamičtějším prvkům vývoje světové ekonomiky. Přitom jde o dynamický vývoj nejen v měřítku kvantitativním, nýbrž i z hlediska změn a struktur zahraničně obchodních toků jednotlivých zemí i celkového mezinárodního obchodu. V souladu se závěry teorií mezinárodního obchodu klasických, neoklasických i novodobých je možno konstatovat, že zahraniční obchod patří v současné době k rozhodujícím faktorům, ovlivňujícím ekonomický růst jednotlivých ekonomik i, koneckonců, ekonomiky světové.“ (Plchová a kolektiv, 2007, s. 5)

2.2 Export a import

Objem importu a exportu je významným makroekonomickým ukazatelem, jelikož má vliv na platební bilanci a HDP státu. Z dlouhodobého časového hlediska je žádoucí, aby měla země import i export vzájemně vyrovnaný. (managementmania.cz, 2015)

Velmi důležitou roli v rámci zahraničního obchodu nejen globalizovaných zemí hraje export a import zboží a služeb neboli vývoz a dovoz. V první řadě export můžeme definovat následovně:

„Export je funkcí mezinárodního obchodu, kdy zboží vyrobené v jedné zemi je odesláno do jiné země pro budoucí prodej nebo obchod.“ (investopedia.com, 2019, vlastní překlad)

Export je tedy určitý objem zboží, služeb, technologií, licencí nebo autorských práv, který určitá země je schopna vyrobit a exportovat.

Schopnost vyvážet zboží pomáhá ekonomice růst, vývoz je klíčovou složkou ekonomiky země, neboť prodej tohoto zboží přispívá k hrubé produkci země. Pokud má země export vyšší než import, znamená to z dlouhodobého hlediska pozitivní důsledek na ekonomiku státu, konkrétněji to znamená kladnou obchodní bilanci společně s růstem HDP státu. Hodně zemí v dnešní době získalo svoje jmění právě díky vývozu do zahraničí (například USA nebo Japonsko). (Svatoš a kolektiv, 2009)

Na druhou stranu import můžeme definovat jako objem zboží, služeb (technologií, licencí, autorských práv), jenž je daný stát schopen importovat (dovést) na své území ze zahraničí.

Nebo můžeme vývoz vyjádřit jako:

„Import (dovoz) je pojem pro produkty a / nebo služeb dovezené z jedné země do druhé.“ (managementmania.com, 2013)

Společně s vývozem, dovoz formuje páteř mezinárodního obchodu. Pokud hodnota celkového dovozu převyšuje celkový vývoz, znamená to pro zemi naopak pasivní obchodní bilanci. (investopedia.com, 2019, vlastní překlad)

Rozdíl mezi dovozem a vývozem se nazývá čistý vývoz, který můžeme vyjádřit jednoduchou rovnicí:

$$\text{Čistý vývoz} = \text{export po odečtení importu} \quad (\text{export} - \text{import} = \text{čistý export}) \quad (1)$$

Firmy využívají vývoz zboží a služeb zejména kvůli finanční výhodnosti nebo proto, že zboží, služba či technologie v dané zemi není k dispozici. U některých surovin je import dokonce nevyhnutelný. Vývoz bývá často ovlivňován výkyvy měnových kurzů nebo zatížením clem. (managementmania.com, 2015)

2.3 Platební bilance

2.3.1 Vymezení platební bilance

Nejkonzentrovanejší výpovědí o úrovni mezinárodního propojení ekonomiky je platební bilance země, která udává přehled všech ekonomických transakcí mezi domácími a zahraničními subjekty. Platební bilance je jeden z nejvýznamnějších výkazů ekonomiky. Můžeme ji definovat jako: „*Statistické vyjádření všech ekonomických transakcí země se zbytkem světa za určité období.*“ (ascecuba, 2000, vlastní překlad)

Platební bilance zachycuje souhrnně mezinárodní finanční toky země a pomocí ní lze sledovat postavení ekonomiky v mezinárodním obchodu i mezinárodních finančních tocích. Je to důležitý informační nástroj pro odhad vývoje ekonomiky, jejích vnějších vztahů a budoucích trendů hodnoty národní měny. Výkaz platební bilance ČR sestavuje Česká národní banka dle pravidel Mezinárodního měnového fondu. (Urban, 2011)

Z platební bilance vyplývá:

- jak velké množství zboží a služeb země exportovala a importovala,
- jak velký zaznamenala objem zahraničních investic,
- jaké množství investic sama vyvezla,
- jak se změnilo její dlužnické / věřitelské místo ve vztahu k zahraničí,
- o kolik se snížily nebo zvýšily její devizové rezervy. (Urban, 2011)

PB lze strukturovat jak horizontálně, tak vertikálně, transakce jsou zařazeny do jednotlivých částí neboli dílčích účtů, a to jsou:

Obrázek č. 1 – Struktura platební bilance

Položka
▲ Běžný účet
▷ Zboží
▷ Služby
▷ Prvotní důchody
▷ Druhotné důchody
▲ Kapitálový účet
Hrubé pořízení či úbytky nevyráběných nefinančních aktiv
▷ Kapitálové transfery
▲ Finanční účet
▷ Přímé investice
▷ Portfoliové investice
Finanční deriváty (jiné než rezervy) a zaměstnanecké opce na akcie
▷ Ostatní investice
▷ Rezervní aktiva
Saldo běžného a kapitálového účtu
Saldo finančního účtu
Čisté chyby a opomenutí

Zdroj: ČNB, 2018

PB má tedy podobu účtů, na kterých jsou zaznamenávány dvě položky: kreditní a debetní.

- **Kreditní položka:** ta zachycuje příjmy od zahraničních subjektů (přiliv peněz do ekonomiky), to je například prodej domácích výrobků do zahraničí, úroky přijímané ze zahraničních vkladů, platby cizinců za použití domácích technologií, nebo peníze ze zahraničí přijímané domácími občany.
- **Debetní položka:** tato položka na druhou stranu zachycuje platby zahraničním subjektům (odliv peněz), tj. každá finanční transakce, která znamená platbu občanů, podniků a institucí sídlících v určité zemi za zahraniční výrobky (zboží) a služby, za použití zahraničních výrobních faktorů, nebo která má povahu jednostranného převodu, například dovozy automobilů, platby úroků, nebo dary zahraničním organizacím (Urban, 2011)

2.3.2 Popis položek platební bilance

Běžný účet zahrnuje **obchodní bilanci** země, což jsou platby spojené s obchodem se zbožím. Obchodní bilance je nejvýznamnější část běžného účtu PB, eviduje toky zboží (v hodnotovém vyjádření) přes hranice země. Rozdíl mezi hodnotou vývozu a hodnotou dovozu představuje saldo obchodní bilance. Pokud vývoz přesahuje dovoz, tak je obchodní bilance v přebytku (**aktivní bilance**) a naopak pokud je vývoz menší než dovoz, je obchodní bilance ve schodku (**pasivní bilance**). Běžný účet dále zahrnuje **bilanci služeb**, pod kterou zapadají transakce spojené s mezinárodním obchodem se službami. Jako další je **bilance výnosů**, jež shrnuje důchody spojené se službami výrobních faktorů (placené mzdy do zahraničí a ze

zahraničí, příjmy z investic). V neposlední řadě je to **bilance transferů**, která zachycuje dary, dědictví, penze atp. (Urban, 2011)

V **kapitálovém účtu** jsou zachyceny např. transakce související s obchodem nehmotnými statky (ochranné známky, patenty apod.), odpuštění pohledávek, nebo příliv prostředků ze strukturálních fondů EU.

Finanční účet zahrnuje transakce spojené s přílivem a odlivem kapitálu přes hranice, zejména portfoliových a přímých investic. Bilance na finančním účtu velmi výrazně ovlivňuje celkové bohatství země a její čistou úvěrovou (věřitelskou či dlužnickou) pozici.

Změny devizových rezerv: na tomto účtu se zapisují zahraniční aktiva, která drží centrální banka (ČNB), zejména jakožto nástroj financování platební nerovnováhy.

Saldo chyb a opomenutí zahrnuje veškeré nepřesnosti v evidenci, metodické problémy, kurzové rozdíly atp. (BusinessInfo, 2011)

2.4 Kvantifikace postavení zahraničního obchodu v ekonomice země

Při zjišťování dopadů globalizačních procesů na zahraniční obchod státu, je důležité umět správně sledovat význam zahraničního obchodu v daném státě. Zahraniční obchod prostřednictvím exportu a importu ovlivňuje „*vztah mezi vyrobeným a užitým společenským produktem (celkový objem toho, co se v zemi vyrobí a objem spotřeby ve sledovaném období)*.“ (Svatoš a kolektiv, 2009, s. 24). Tento vztah lze vyjádřit rovnicemi (2) a (3):

$$\text{Užitý společenský produkt} = \text{vyrobený společenský produkt} + \text{dovoz} - \text{vývoz} \quad (2)$$

nebo:

$$\text{Vyrobený společenský produkt} = \text{užitý společenský produkt} - \text{dovoz} + \text{vývoz} \quad (3)$$

Důležitým ukazatelem je **objem zahraničního obchodu**, který v absolutních číslech „vypovídá o postavení země ve světové ekonomice, popřípadě ve světovém (mezinárodním) obchodu. Z hlediska tohoto ukazatele je řada relativně malých zemí, které jsou v popředí světových vývozců, a naopak velké země se často nacházejí na střední či nižší pozici.“ (Svatoš a kolektiv, 2009, s. 24). Význam zahraničního obchodu v ekonomice je možné posoudit podle schopnosti vývozu pokrýt dovozní potřeby země:

$$\text{Vývoz} / \text{dovoz} \times 100 \quad (4)$$

Státy, u kterých tento ukazatel dosáhne hodnoty nad 100, jsou země s aktivní obchodní bilancí. V současné době se to většinou týká zemí, které vyvážejí energetické suroviny,

především ropu nebo zemní plyn. Naopak státy, u kterých ukazatel dosáhne pod 100, jsou státy s pasivní obchodní bilancí (Svatoš a kolektiv, 2009)

2.5 Přímé zahraniční investice (PZI)

2.5.1 Definice PZI

„Přímé zahraniční investice (PZI) se stávají jedním z klíčových indikátorů v kvantifikaci a posuzování vlivu globalizace na světovou ekonomiku.“ (ČNB, 2001)

Mnohé ekonomické studie docházejí k závěru, že PZI přispívají k růstu efektivity, rozšiřují výrobní kapacity, ovlivňují zaměstnanost, generují růst exportu, podporují restrukturalizaci a v konečném důsledku přispívají k růstu HDP. (ČNB, 2001)

Takto PZI definují Kunešová a kol. (2006, s. 35): *„PZI představují takový nákup majetku v jedné zemi investory druhé země, který jim umožní kontrolu podniku a rozhodování o něm na základě minoritního či majoritního vlastnictví.“*

PZI odráží záměr přímého investora získat trvalou účast v subjektu z ekonomiky jiné, než je ekonomika investora. Tato účast zahrnuje dlouhodobý vztah mezi investorem a investicí a zahrnuje podstatný vliv na řízení podniku. Pohyb kapitálu funguje formou akvizice (nákup akcií již existujícího zahraničního podniku) nebo založením podniku nového na tzv. **zelené louce**. Větší smysl ale mají pro investory nové podniky, neboť přináší větší produkci a nová pracovní místa. Co se týče časového hlediska, PZI řadíme do dlouhodobého kapitálu. Přímá investice zahrnuje přímo i nepřímo vlastněné afilace², ty se podle podílu investora na základním kapitálu nebo hlasovacích právech dělí na (ČNB, 2001; Kunešová, Cihelková a kol., 2006):

- Dceřiné společnosti (podíl větší než 50 %),
- přidružené společnosti (podíl 1P-50 %),
- pobočky (100% vlastnictví investora).

2.5.2 Příčiny a důsledky PZI

V případě České republiky jsou nejčastější důvody vstupu PZI relativně levná a kvalifikovaná pracovní síla, stabilní ekonomické a politické prostředí, výhodná geografická poloha, možnost proniknout současně na domácí i evropský trh, investiční pobídky aj. Významné motivy jsou rovněž úspory daní, cel, nebo dopravného. Všechny tyto skutečnosti se promítají do zisku. PZI přináší výhody nejen investorovi, ale také hostitelské zemi, ta může

---

² Afilace = pobočka nebo samostatný, ale podřízený (ovládaný) subjekt, podnik (slovník-cizích-slov.abz.cz, 2019)

benefitovat ze zvýšené zaměstnanosti, produkce, přístupu na nové trhy, nových technologií atp. Z tohoto důvodu se tyto země snaží vytvořit investorům co nejpříznivější podmínky, aby byly pro investory co nejvíce atraktivní. (ČSÚ, 2008; Kunešová, Cihelková a kol., 2006)

Investice s sebou ale i přináší různá rizika, např. působením zahraničních investorů, kteří přinášejí moderní technologie, může dojít ke vzniku duální ekonomiky³, nebo nadměrného prohloubení deficitu bilance výnosů (způsobeném repatriací zisků) běžného účtu platební bilance. Na trhu také může dojít z důvodu restrukturalizace ekonomiky ke zvýšení nezaměstnanosti. Na straně hostitele může docházet ke konkurenčním bojům mezi zahraničním investorem a domácími subjekty, investor totiž jedná z vlastních zájmů a ty se nemusí vždy podobat zájmům dané hostitelské země. (czso.cz, 2008; Kunešová, Cihelková a kol., 2006)

PZI přímo pod zahraniční obchod nespadají, ale zato ZO nepřímou ovlivňují a velmi často jsou s touto problematikou spojovány, proto je dobré mít o PZI správnou představu. Velkou roli v exportu hrají PZI do zpracovatelského průmyslu, díky kterým se zvyšuje exportní výkonost ČR. Velký příliv know-how a technologií zvyšují efektivitu práce. PZI zejména pozitivně ovlivňují objem exportu země a to snižuje riziko deficitu obchodní bilance a riziko prohlubování deficitu platební bilance. Zásadním důvodem, proč mají PZI vliv na zahraniční obchod, je protože PZI znamenají vstup různých transnacionálních korporací na trh, což má na zahraniční obchod ČR značný dopad. TNK s sebou přináší nové technologie a produktivní síly, přispívají tak jejich rozvoji a rozšiřování. Bez působících TNK by český export nedosahoval takového objemu jako v současnosti. (Kunešová, Cihelková a kol., 2006)

---

³ Duální ekonomika = situace, kdy domácí podniky zaostávají např. ve výrobě, produktivitě práce a jiných ukazatelích za podniky pod zahraniční kontrolou. (czso.cz, 2008)

3 Zapojení ČR do mezinárodního obchodu a dopady globalizace na zahraniční obchod ČR

3.1 Vývoj zahraničního obchodu ČR

Vnější ekonomické vztahy jsou pro českou ekonomiku rozhodující. Následující tabulky ukazují, že za posledních 25 let se vývoz s dovozem velmi rychle vyvíjely. Na základě teoretických východisek k problematice globalizace lze předpokládat, že zahraniční obchod ČR je od počátku 90. let ovlivňován procesy liberalizace a ekonomické integrace, které jsou ve své podstatě jádrem globalizace. Konkrétněji to může být vstup ČR do Evropské unie spojený se zapojením ČR do jednotného trhu EU (což ovlivnilo zahraniční obchod ČR s dalšími členskými státy EU) a přijetí společné obchodní politiky EU, která se uplatňuje v zahraničním obchodě členských zemí EU se státy mimo Evropskou unii. Nejen vstup do EU byl rozhodující v ovlivnění vývoje ZO ČR, nýbrž také vstup do Světové obchodní organizace (WTO), která má velký dopad na samotnou funkci ZO (viz další kapitoly). Hodnota ZO ČR neustále dynamicky roste, od roku 1993 (vznik ČR) se vývoz i dovoz téměř zdesetinásobily. Během sledovaného období kumulovaná hodnota exportu činila 12,6 bilionu CZK a u importů hodnota dosahovala 12 bilionů CZK. Kumulovaná hodnota obratu činila téměř 24,7 bilionu CZK. Objem zahraničního obchodu lze sledovat v následující tabulce.

Tabulka č. 2 – Zahraniční obchod se zbožím v mil. CZK, přeshraniční pojetí (předběžné údaje v r. 2018)

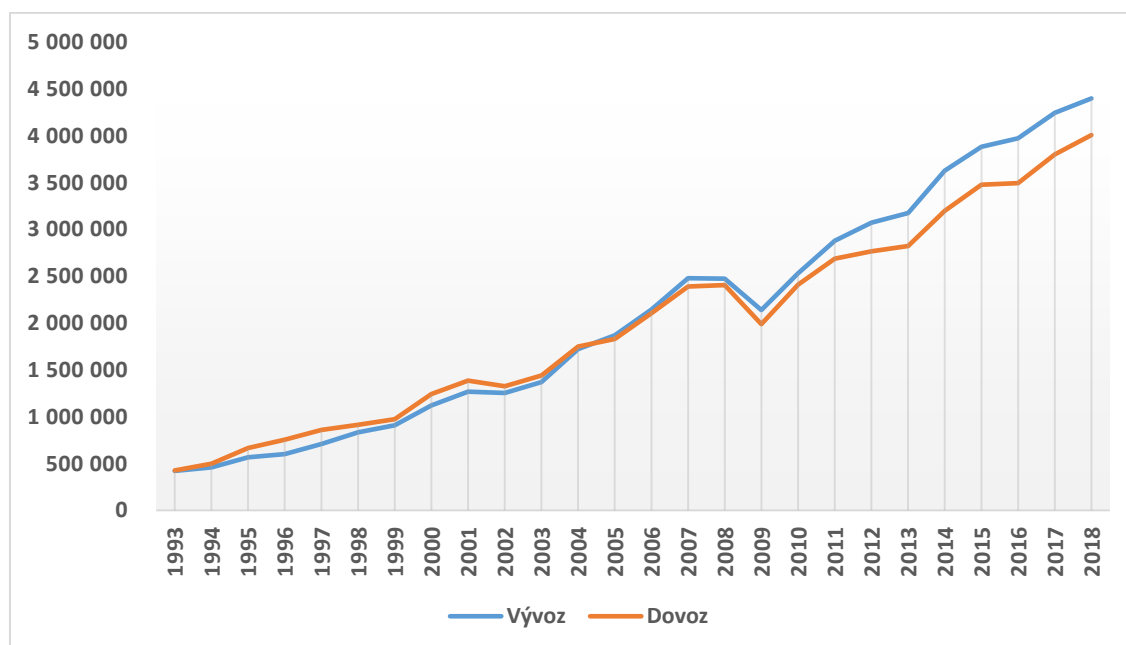
Rok	Vývoz	Dovoz	Bilance	Rok	Vývoz	Dovoz	Bilance
1993	421 601	426 084	-4 483	2006	2 144 573	2 104 812	39 761
1994	458 842	498 377	-39 534	2007	2 479 234	2 391 319	87 915
1995	566 171	665 740	-99 570	2008	2 473 736	2 406 489	67 246
1996	601 680	754 670	-152 990	2009	2 138 623	1 989 036	149 587
1997	709 261	859 711	-150 450	2010	2 532 797	2 411 556	121 241
1998	834 227	914 466	-80 239	2011	2 878 691	2 687 563	191 128
1999	908 756	973 169	-64 413	2012	3 072 598	2 766 888	305 710
2000	1 121 099	1 241 924	-120 825	2013	3 174 704	2 823 485	351 220
2001	1 268 149	1 385 564	-117 415	2014	3 628 826	3 199 630	429 195
2002	1 254 860	1 325 671	-70 811	2015	3 883 249	3 477 000	406 249
2003	1 370 930	1 440 723	-69 793	2016	3 974 043	3 494 671	479 371
2004	1 722 657	1 749 095	-26 438	2017	4 244 588	3 801 432	443 155
2005	1 868 586	1 829 962	38 624	2018	4 402 566	4 009 150	393 416

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2019

V letech 1999-2007 dosáhlo průměrné meziroční tempo růstu exportu 14 %, což je o 2 % více než tempo růstu importů, které se meziročně navyšovalo v průměru asi o 12 %. Výsledkem tohoto vývoje zahraniční obchod se zbožím dosahuje od roku 2005 (rok po vstupu do EU) pravidelně aktivního salda zboží a služeb. Na druhou stranu bylo saldo obchodní bilance od roku 1993 až do roku 2005 trvale pasivní (Svatoš a kol., 2009).

Zpomalení tempa růstu zahraničního obchodu ČR až do záporných hodnot lze zaznamenat v letech 2007-2009, kdy svět zachvátila ekonomická krize, která v ČR a mnoha dalších zemích způsobila recesi. I ekonomické krize lze považovat za dopad globalizace, protože jsou na sebe globalizované země čím dál více závislé a s tím roste i větší citlivost na vnější šoky, proto je krize v jedné zemi schopna zasáhnout i celý svět.

Obrázek č. 2 - Vývoj dovozu a vývozu ČR v letech 1993-2018 v mil. CZK, přeshraniční pojetí (předběžné údaje v r. 2018)

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2019

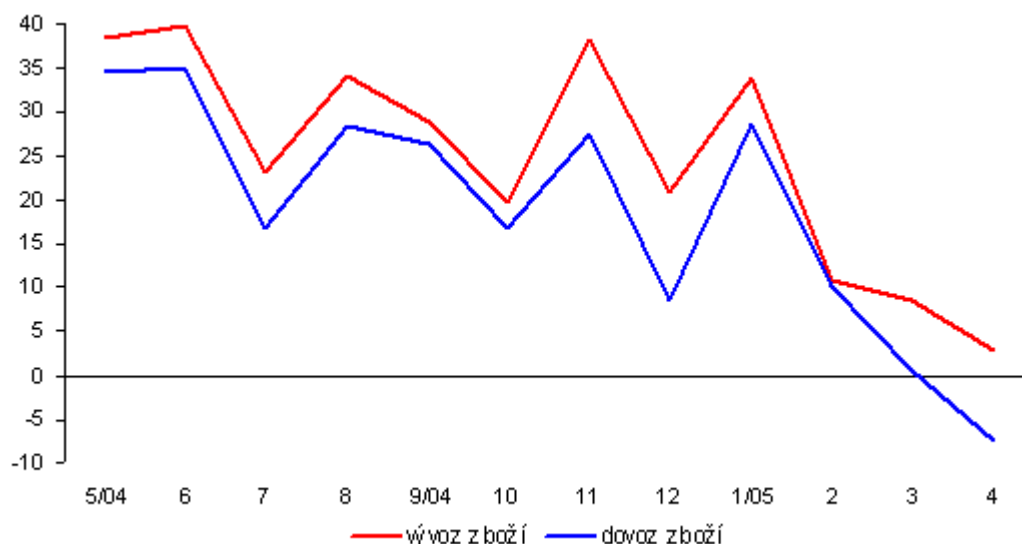
Významným mezníkem ve vývoji zahraničního obchodu ČR byl **vstup do EU 1. 5. 2004**. „Za květen 2004 až duben 2005 dosáhlo roční klouzavé saldo obchodní bilance přebytek ve výši 11,2 mld. Kč a meziročně se zlepšilo o 78,5 mld. Kč. Vývoz zboží se za dané období zvýšil o 23,8 % a dovoz zboží o 17,5 %. Dynamika obratu zahraničního obchodu byla přitom nejvyšší v období prvních šesti měsíců po vstupu (růst vývozu přesáhl 30 % a dovoz se zvýšil o téměř 26 %), kdy vedle pokračujících pozitivních změn na nabídkové straně příznivě působily rostoucí zahraniční poptávka a očekávání dalšího globálního hospodářského růstu. Vliv mělo i

odstranění zbývajících celních bariér v obchodu s EU s dopadem na realizaci odložených transakcí. Výraznější meziroční zlepšení obchodní bilance bylo naopak patrné ve druhé polovině sledovaného období, kdy se obchodní bilance zlepšila o 56,4 mld. Kč. Vývoj jejího salda byl přitom v prvních měsících po vstupu do EU do jisté míry příznivě ovlivněn předzásobením těsně před vstupem do EU v důsledku očekávaného zpřísnění celních opatření na dovozy některých komodit ze třetích zemí.“ (ČNB, 2005)

Tento vývoj nám ukazuje, jak přímý dopad vstupu ČR do EU, tedy změna celních pravidel a zjednodušení administrativního řízení na hranicích nebyl pro pozitivní vývoj obchodní bilance podstatný. Významnější byl nejspíše nepřímý dopad vstupu ČR do EU, jenž znamenal, že se ČR zařadila mezi vyspělé tržní ekonomiky Evropy. Významnější přesun výrob ze západní Evropy do ČR v druhé polovině sledovaného období výrazně ovlivnil zlepšení salda ZO. (ČNB, 2005)

Obrázek č. 3 - Meziroční růst vývozu i dovozu zboží po vstupu do EU v %

Zdroj: ČNB, 2005

Postavení českého zahraničního obchodu ve světě lze dobře sledovat při srovnání objemu exportu a importu s ostatními zeměmi. Následující tabulky 3 a 4 zobrazují pozici zahraničního obchodu ČR ve světě.

Za posledních 10 let se podíl ČR na světovém exportu téměř zdvojnásobil a v roce 2017 dosáhl 1 %, což vedlo k umístění ČR na 28. pozici v pořadí největších světových exportérů (viz tabulka č. 3). Pomocí těchto ukazatelů lze pozorovat, jak si ČR v ZO

vedla ve srovnání s ostatními státy světa. Lze říci, že globalizační vlivy měly na ZO ČR pozitivní dopad, jelikož se kromě období recese ZO aktivně rozvíjel. ČR se tak stávala každým rokem významnějším článkem světové ekonomiky.

Tabulka č. 3 – Podíl ČR ve světovém exportu a importu zboží ve světové ekonomice

Rok	Podíl ve světovém exportu %	Umístění	Podíl ve světovém importu %	Umístění
1999	0,48	35.	0,49	37.
2003	0,65	34.	0,66	29.
2008	0,91	30.	0,86	29.
2012	0,85	31.	0,76	31.
2017	1,00	28.	0,90	28.

Zdroj: vlastní zpracování dle WTO, 2018

Co se týče světových lídrů v exportu a importu, největším je zejména díky obrovskému přílivu zahraničních investic **Čína**. Na druhém místě jsou **Spojené státy** a na třetím je nejvýznamnější obchodní partner ČR – **Německo**. Česká republika zaujala v roce 2017 ve světovém exportu i importu 28. místo, což ukazuje na silné exportní zaměření ČR a s tím související závislost české ekonomiky na exportu.

Tabulka č. 4 – Světoví lídři v exportu a importu zboží za rok 2017

Místo	Exportéři	Hodnota	Podíl	Roční procentní změna	Místo	Importéři	Hodnota	Podíl	Místo
1	China	2263	12,8	8	1	United States of America	2410	13,4	7
2	United States of America	1547	8,7	7	2	China	1842	10,2	16
3	Germany	1448	8,2	9	3	Germany	1167	6,5	11
4	Japan	698	3,9	8	4	Japan	672	3,7	11
5	Netherlands	652	3,7	14	5	United Kingdom	644	3,6	1
6	Korea, Republic of	574	3,2	16	6	France	625	3,5	9
7	Hong Kong, China	550	3,1	6	7	Hong Kong, China	590	3,3	8
	Domestic exports	18	0,1	-28		Retained imports (1)	138	0,8	6
	Re-exports	532	3,0	8					
8	France	535	3,0	7	8	Netherlands	574	3,2	14
9	Italy	506	2,9	10	9	Korea, Republic of	478	2,7	18
10	United Kingdom	445	2,5	9	10	Italy	453	2,5	11
11	Belgium	430	2,4	8	11	India	447	2,5	24
12	Canada	421	2,4	8	12	Canada	442	2,5	7
13	Mexico	409	2,3	10	13	Mexico	432	2,4	9
14	Singapore	373	2,1	10	14	Belgium	403	2,2	8
	Domestic exports	188	1,1	16					
	Re-exports	185	1,0	5					
15	United Arab Emirates (1)	360	2,0	20	15	Spain	351	1,9	13
16	Russian Federation	353	2,0	25	16	Singapore	328	1,8	12
						Retained imports	142	0,8	23
17	Spain	321	1,8	11	17	Switzerland	269	1,5	0
18	Chinese Taipei	317	1,8	13	18	United Arab Emirates (1)	268	1,5	-1
19	Switzerland	300	1,7	-1	19	Chinese Taipei	259	1,4	13
20	India	298	1,7	13	20	Russian Federation (2)	238	1,3	24
21	Thailand	237	1,3	10	21	Turkey	234	1,3	18
22	Poland	231	1,3	14	22	Poland	230	1,3	17
23	Australia	231	1,3	20	23	Australia (1)	229	1,3	17
24	Saudi Arabia, Kingdom of (1)	218	1,2	19	24	Thailand	223	1,2	15
25	Malaysia	218	1,2	15	25	Viet Nam	212	1,2	21
26	Brazil	218	1,2	18	26	Malaysia	195	1,1	16
27	Viet Nam	214	1,2	21	27	Austria	176	1,0	11
28	Czech Republic	180	1,0	11	28	Czech Republic	162	0,9	13

Zdroj: WTO, 2018

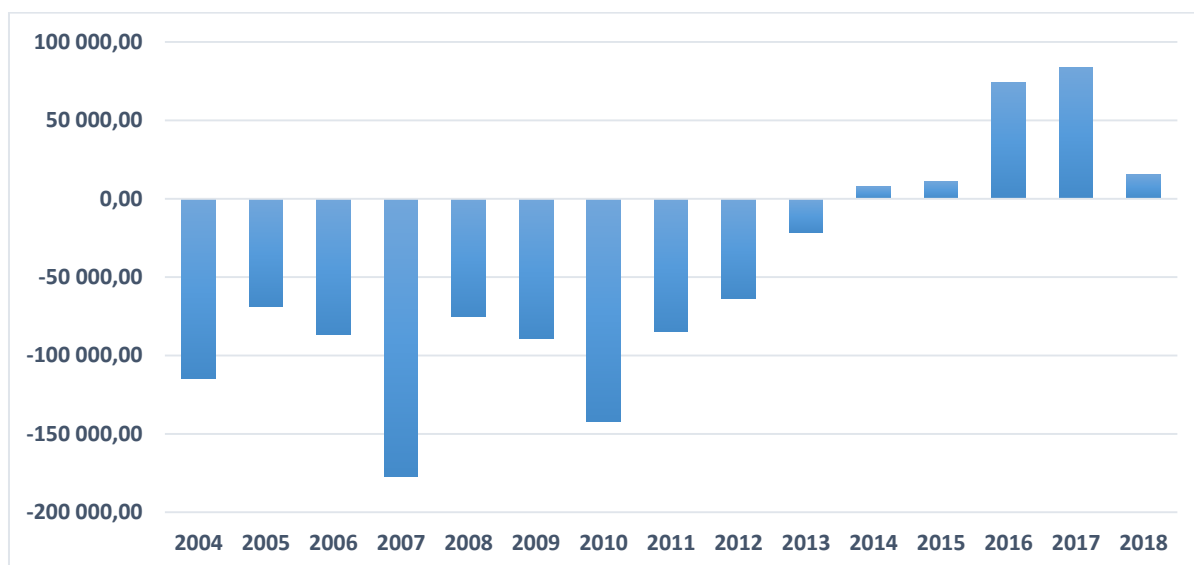
3.2 Vývoj salda běžného účtu

Jak již bylo řečeno, významný ukazatel bilance v rámci zahraničního obchodu je obchodní bilance běžného účtu, který udává rozdíl mezi celkovou hodnotou exportu a importu, je ukazatelem výkonnosti ekonomiky ve světovém obchodě.

Vlivem globalizace je pro zemi čím dál jednodušší vytvářet zahraniční transakce, zejména kvůli rozvíjející se technologii a integračním procesům.

Česká republika měla v roce 2018 poprvé v historii aktivní platební bilanci 5 let za sebou. Naposledy byla platební bilance schodková v roce 2013, schodek byl 21,7 miliardy. V roce 2018 přebytek dosahoval hodnoty 15,5 miliardy. (ČNB, 2019). Aktivní platební bilance je vnímána pozitivně, hlavním motorem nárůstu přebytku běžného účtu byl obchod se službami a nižší odliv dividend a ostatních příjmů do zahraničí. Největší schodek v tomto sledovaném období byl v roce 2007, pravděpodobně kvůli celosvětové ekonomické krizi. (Hospodářské noviny, 2018)

Obrázek č. 4 – Vývoj salda obchodní bilance běžného účtu v mil. CZK (2004-2018; předběžné údaje pro rok 2018)

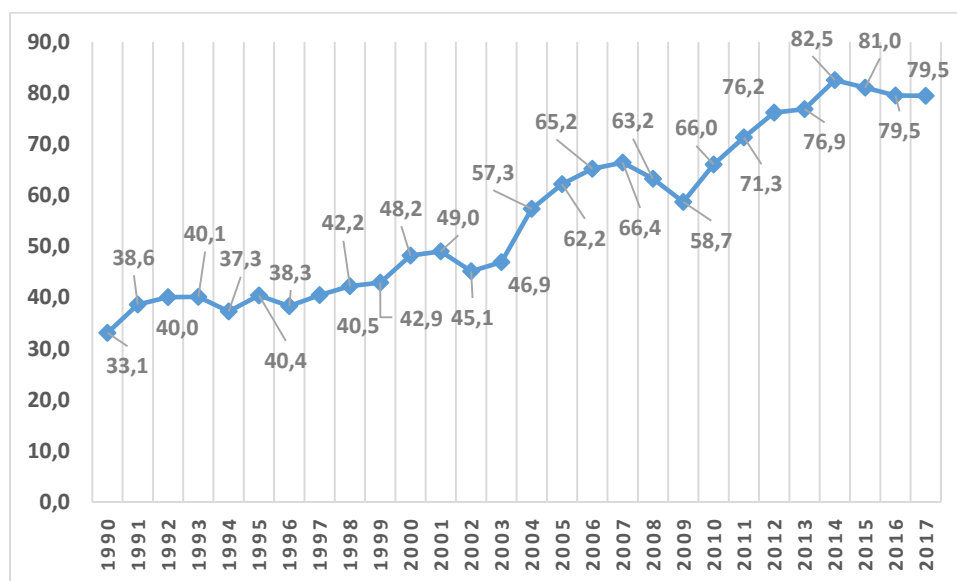
Zdroj: vlastní zpracování dle ČNB, 2019

3.3 Otevřenost české ekonomiky

Česká republika je malou otevřenou ekonomikou (viz obrázek 3), proto je její ekonomický vývoj do značné míry závislý na událostech na zahraničních trzích, v tom hraje velkou roli zahraniční poptávka, která má na tento vývoj velký vliv. Otevřenost ekonomiky se vyjadřuje jako podíl vývozu a dovozu na hrubém domácím produktu. Vyšší otevřenost ekonomiky znamená hlubší zapojení se do světového obchodu. S rostoucí otevřeností ekonomiky roste i její vliv na vnější ekonomické šoky, potenciální dopad může mít například nadcházející brexit. ZO ČR je nejvíce závislý na členských státech EU a tato závislost každým rokem neustále roste (viz další kapitoly). (tyden.cz, 2018)

Jak lze z obrázku 3 vyčíst, otevřenost české ekonomiky se od roku 1990 více než zdvojnásobila. Česká republika se stává stále otevřenější a tím stále více citlivá na dopady globalizace. V roce 2017 byl podíl exportu zboží a služeb na HDP 79,5 %. Větší otevřenost ekonomiky způsobily zejména procesy liberalizace a integrace, v grafu lze lehce vidět skokový nárůst podílu od roku 2004, kdy se ČR zapojila do Evropské unie a stala se tak členem jednotného trhu EU. Konkrétně otevření hranic v rámci jednotného trhu EU, osvobození od cel a tím zvýšení mobility zboží i služeb způsobilo růst otevřenosti české ekonomiky. Všechny tyto jevy lze považovat za projevy globalizace.

Obrázek č. 5 - Vývoj otevřenosti české ekonomiky (export zboží a služeb % z HDP, 1990-2017)

Zdroj: vlastní zpracování dle Světové banky, 2019

3.4 Teritoriální a komoditní struktura zahraničního obchodu ČR

3.4.1 Teritoriální struktura a významní obchodní partneři ČR

„Teritoriální struktura zahraničního obchodu ukazuje proudy zboží a služeb podle jednotlivých zemí, resp. Regionů, do kterých se tyto země často seskupují.“ (Lebiedzik a kol., 2006, s. 233). Z působení globalizačních procesů na sebe mohou začít být ekonomiky stále více závislé a to může mít za důsledek, že menším ekonomikám jako ČR hrozí nebezpečí z hlediska závislosti hospodářských cyklů, kdy by mohla případná recese nebo hospodářský růst větší ekonomiky ovlivnit vývoj v malé závislé ekonomice. Pomocí tohoto ukazatele lze usuzovat o závislosti a vzájemném propojení vybrané ekonomiky s jinými ekonomikami. (Lebiedzik a kol., 2006)

Největší podíl na hodnotě exportů i importů mají vyspělé průmyslové státy, především členské země Evropské unie. ČR s nimi realizuje přibližně 84 % zahraničních obchodů. Teritoriální struktura českého ZO (hlavně exportu), není příliš široká, jelikož přibližně 50 % hodnoty obratu zahraničněobchodní směny probíhá v rámci obchodu se sousedními státy. Tento fakt může být pro ČR rizikem, protože přílišná orientace na omezený počet zahraničních trhů vede k vysoké závislosti na ČR na vývoji ekonomického cyklu těchto ekonomik. Jakákoliv krize nebo negativní vývoj těchto ekonomik může mít zásadní vliv na českou ekonomiku, což může způsobit velké problémy. (Svatoš a kol., 2009) I tento fakt lze považovat za riziko

globalizace. Důležité proto je se snažit teritoriálně diverzifikovat český vývoz, stejně tak jako zvýšit hodnotu vývozu do států, u kterých má ČR dlouhodobě pasivní obchodní bilanci (např. Rusko, Čína, nebo také Polsko). ČR má aktivní bilanci zahraničního obchodu s EU28, zejména kvůli velkému vývozu do Německa, Slovenska, Polska a Francie, ovšem můžeme zaznamenat, že se státy mimo EU je bilance pasivní, za to může zejména velký objem importů z Číny nebo Ruska oproti menšímu objemu exportů z ČR. Celkově je ovšem bilance ZO aktivní, což je pro českou ekonomiku chápáno pozitivně. Objem exportu v roce 2017 dosáhl 4,2 bilionu Kč, téměř o 0,3 bilionu více než v roce 2016, což značí přibližně 7% roční tempo růstu.

Tabulka č. 5 – Vývoz ČR do vybraných zemí v roce 2016 a 2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí

Ukazatel	2016	2017	Podíl v %	
			2016	2017
Vývoz	3 974 043	4 244 588	100,0	100,0
EU28	3 323 712	3 559 234	83,6	83,9
Eurozóna19	2 589 920	2 769 043	65,2	65,2
mimo EU28	648 200	682 564	16,3	16,1
nespecifikováno	2 130	2 790	0,1	0,1
Čína	46 874	56 238	1,2	1,3
Francie	205 572	216 375	5,2	5,1
Německo	1 286 718	1 383 907	32,4	32,6
Polsko	229 138	254 062	5,8	6,0
Rakousko	168 445	186 589	4,2	4,4
Ruská federace	75 210	82 247	1,9	1,9
Slovensko	331 354	323 776	8,3	7,6

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2018

Podíl hodnoty vývozu mimo státy EU byl v roce 2017 16 %, ale v případě dovozu je více než dvojnásobný, dosahuje hodnoty 33.6 %. To má za vinu především obchod s Čínou a Ruskem, na kterých je ČR v případě dovozu podstatně závislá. Hodnota importu v roce 2017 dosahovala 3,8 bilionu Kč, přes 0,3 bilionu více než v roce 2016. To značí roční tempo růstu téměř 9 %.

Tabulka č. 6 – Dovoz ČR z vybraných zemí v roce 2016 a 2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí

Ukazatel	2016	2017	Podíl v %	
			2016	2017
Dovoz	3 494 671	3 801 432	100,0	100,0
EU28	2 345 023	2 503 811	67,1	65,9
Eurozóna19	1 776 089	1 898 766	50,8	49,9
mimo EU28	1 126 432	1 275 606	32,2	33,6
nespecifikováno	23 216	22 015	0,7	0,6
Čína	431 915	475 614	12,4	12,5
Francie	110 601	119 202	3,2	3,1
Německo	924 083	981 530	26,4	25,8
Polsko	288 885	293 757	8,3	7,7
Rakousko	101 371	119 639	2,9	3,1
Ruská federace	83 887	116 207	2,4	3,1
Slovensko	177 638	183 703	5,1	4,8

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2018

Nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR je Německo jak ve vývozu (s podílem 32,6 %) tak v dovozu (podíl 25,8 %). Co se týče vývozu, tak dalšími významnými partnery jsou Slovensko, Polsko a Francie. Dále v dovozu je to především Čína a Polsko. Lze velmi dobře vidět, že jak již bylo řečeno, dominantní postavení hrají země EU. Významný je podíl především se zeměmi v eurozóně, kde hraje velkou roli Německo.

Tabulka č. 7 - Hlavní zahraničněobchodní partneři ČR v roce 2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí

		Vývoz		Dovoz			
		Vývoz	Vývoz %	Dovoz	Dovoz %		
	Celkem	4 244 588	100,0	Celkem	3801 432	100,0	
1.	Německo	1 383 907	32,6	1.	Německo	981 530	25,8
2.	Slovensko	323 776	7,6	2.	Čína	475 614	12,5
3.	Polsko	254 062	6,0	3.	Polsko	293 757	7,7
4.	Francie	216 375	5,1	4.	Slovensko	183 703	4,8
5.	Spojené království	210 774	5,0	5.	Itálie	160 003	4,2
6.	Rakousko	186 589	4,4	6.	Rakousko	119 639	3,1
7.	Itálie	172 804	4,1	7.	Francie	119 202	3,1
8.	Nizozemsko	147 282	3,5	8.	Ruská federace	116 207	3,1
9.	Maďarsko	126 552	3,0	9.	Nizozemsko	103 202	2,7
10.	Španělsko	121 936	2,9	10.	Spojené království	98 937	2,6
11.	Belgie	97 369	2,3	11.	Korejská republika	98 787	2,6
12.	Spojené státy	87 734	2,1	12.	Spojené státy	93 180	2,5
13.	Ruská federace	82 247	1,9	13.	Maďarsko	90 120	2,4
14.	Švédsko	66 566	1,6	14.	Španělsko	67 320	1,8
15.	Švýcarsko	59 270	1,4	15.	Japonsko	67 093	1,8

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2018

3.4.2 Komoditní struktura

Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR byla tradičně široká, o čemž by se dalo říct, že Česko nedosahovalo dostatečné specializace ve výrobě. Postupně však kvůli liberalizačním i integračním procesům docházelo k poklesu konkurenceschopnosti tuzemských vývozců spotřebního zboží. České podniky se tak začaly pomalu soustřeďovat na výrobu strojů a dopravních prostředků (Svatoš, 2009). Lze říci, že globalizace má vliv i na samotnou komoditní strukturu zahraničního obchodu ČR, zejména kvůli liberalizačním a integračním procesům, které umožnily vstup konkurence na tuzemský trh a donutily tak české firmy se specializovat jen na ty nejperspektivnější odvětví, tedy odvětví s komparativní nebo absolutní výhodou.

Současně českému zahraničnímu obchodu dominuje obchod se stroji a dopravními prostředky, ve vývozu dosahuje 57 %. Dalšími jsou polotovary a materiály a průmyslové spotřební zboží. V dovozu mají také velký podíl chemické výrobky. Co se týče agrárních a potravinářských produktů, jejich podíl na celkovém obchodě je pouze minimální a ve vývozu činí 4,4 %. Je nepravděpodobné v budoucnosti sledovat významné zvyšování se podílu agrárních produktů na českém exportu, vzhledem k dynamickému růstu objemu a hodnoty obchodu zejména se zpracovanými produkty, palivy a energií a nerostnými surovinami. (Svatoš a kol., 2009)

ČR má v rámci exportu zboží relativně úzkou koncentraci. Podstatný podíl exportu je soustřeďován do několika málo skupin (průmyslové produkty), u kterých podíl dosahuje nad 60 %. Tato situace není velmi vhodná pro stabilní a dlouhodobý vývoj ekonomiky. Důvod, proč je vysoký podíl exportu v jen málo skupinách rizikový pro ekonomiku, dobře interpretuje Svatoš a kol. (2009, s. 101): *„Příliš vysoká koncentrace, kdy pouze několik málo segmentů tuzemské ekonomiky tvoří lví podíl na HDP a současně hlavní pilíř exportu – to vše za situace, kdy je právě export jedním z tahounů současného ekonomického růstu – představuje velmi vysoká rizika, a česká ekonomika se tak stává velmi zranitelnou v případě jakéhokoli šoku, který by postihl některý z klíčových sektorů ekonomiky (zejména pak automobilový a elektrotechnický průmysl).“* V roce 2007 dosahoval podíl průmyslových produktů na exportu nad 51 %. (Svatoš a kol, 2009). Za 10 let se tedy tento podíl zvýšil přibližně o 10 % a s ním se zvětšilo i uvedené riziko. Tento jev je velmi dobrým příkladem, že globalizace z ekonomického hlediska nemusí být vnímána pouze pozitivně.

Tabulka č. 8 – Zahraníční obchod ČR (vývoz) v roce 2016 a 2017 podle SITC v mil. Kč, přeshraniční pojetí

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	2016	2017	Podíl v %	
			2016	2017
Vývoz celkem	3 974 043	4 244 588	100,0	100,0
<i>v tom:</i>				
0 potraviny a živá zvířata	141 423	138 676	3,6	3,3
1 nápoje a tabák	35 858	36 612	0,9	0,9
2 suroviny nepoživatelné	81 522	93 153	2,1	2,2
3 minerální paliva, maziva	77 019	77 808	1,9	1,8
4 živočišné a rostlinné oleje	13 682	9 914	0,3	0,2
5 chemické výrobky	238 922	259 110	6,0	6,1
6 polotovary a materiály	612 699	634 094	15,4	14,9
7 stroje a dopravní prostředky	2 236 879	2 419 675	56,3	57,0
8 průmyslové spotřební zboží	527 120	564 679	13,3	13,3
9 komodity nezatříděné	8 918	10 866	0,2	0,3

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2018

V rámci dovozu dominuje opět obchod se stroji a dopravními prostředky (46,2 %). Následuje obchod s polotovary a minerály (16,8 %), průmyslovým spotřebním zbožím (12,5 %) a chemickými výrobky (11 %). V komoditní struktuře importů je menší stupeň koncentrace nežli u exportů, ale přesto je struktura velmi podobná struktuře exportu, hlavně kvůli dominanci obchodu se zpracovanými průmyslovými produkty, které zastávají hlavní podíl na celkové hodnotě uskutečněných importních operací.

Z hlediska bilance v komoditní struktuře českého zahraničního obchodu má ČR aktivní bilanci především v případě obchodu se stroji a dopravními prostředky a průmyslovým spotřebním zbožím. Na druhou stranu největší rozdíl mezi vývozem a dovozem je v případě obchodu s minerálními palivy a mazivy a chemickými výrobky, kde je saldo pasivní.

Tabulka č. 9 - Zahraniční obchod ČR (dovoz) v roce 2016 a 2017 podle SITC v mil. Kč, přeshraniční pojetí

Standardní mezinárodní klasifikace zboží	2016	2017	Podíl v %	
			2016	2017
Dovoz celkem	3 494 671	3 801 432	100,0	100,0
<i>v tom:</i>				
0 potraviny a živá zvířata	174 031	176 608	5,0	4,6
1 nápoje a tabák	25 373	27 791	0,7	0,7
2 suroviny nepoživatelné	73 702	81 408	2,1	2,1
3 minerální paliva, maziva	175 104	207 493	5,0	5,5
4 živočišné a rostlinné oleje	11 010	8 028	0,3	0,2
5 chemické výrobky	400 182	416 682	11,5	11,0
6 polotovary a materiály	591 173	639 823	16,9	16,8
7 stroje a dopravní prostředky	1 601 864	1 755 497	45,8	46,2
8 průmyslové spotřební zboží	433 254	476 987	12,4	12,5
9 komodity nezatříděné	8 978	11 114	0,3	0,3

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2018

3.5 WTO a její vliv na zahraniční obchod ČR

Velký dopad globalizace na zahraniční obchod ČR se projevuje skrze jeho obchodní politiku, v tomto spektru hraje velkou roli WTO - Světová obchodní organizace. Existují pravidla WTO (dohody WTO), která musí členské státy WTO ve své obchodní politice a při realizaci zahraničního obchodu respektovat.

V současné době jsou směřování a podoba obchodních politik většiny zemí velkou měrou formovány pravidly stanovenými na úrovni WTO. S tím souvisí i to, že charakter mnohostranného obchodního systému význačným způsobem regulují pravidla a dohody stanovená na úrovni WTO, zejména mnohostranné dohody, které jsou WTO spravovány. Po vstupu ČR do EU v r. 2004 se změnilo postavení ČR ve WTO, nadále je sice stále členem, ale v souladu se zásadami společné obchodní politiky EU ČR v rámci WTO přestala samostatně jednat a vystupovat, v současné době za ČR a další členské státy EU ve WTO jedná Evropská komise (jednací pravomoc členských států ve WTO je pouze omezena). Z pohledu zahraničního obchodu ČR je také významné, že ČR nemůže mít svoji vlastní obchodní a celní politiku vůči jiným zemím, protože od vstupu do EU se na ČR vztahuje **společná obchodní politika EU**⁴. (Kalínská a kol., 2010)

⁴ Společné obchodní politice EU se blíže věnuje kapitola 3.6.2.

15. dubna 1994 byla podepsána dohoda o zřízení Světové obchodní organizace, která završila mnoholeté úsilí o proměnu Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) v mezinárodní organizaci. S tím byly rovněž uplatněny výsledky tzv. Uruguayského kola, které tvořily podstatu činnosti WTO, jednalo se o 19 dohod, 24 rozhodnutí, 8 ujednání a 3 deklarace. Činnost WTO byla oficiálně započata 1. ledna 1995 a Česká republika se řadila mezi její zakládající členy. (MPO, 2018)

Světová obchodní organizace je: „*Jedinou globální mezinárodní organizací zabývající se pravidly obchodu mezi národy. Její podstatou jsou dohody WTO, vyjednané, podepsané a ratifikované většinou světových obchodních zemí. Cílem je pomoci exportérům a importérům zboží a služeb provádět své podnikání*“ (WTO, 2019, vlastní překlad). Na WTO se dá pohledět několika způsoby. Je to organizace pro otevření národního obchodu a je to také místo, kde mohou vlády sjednat společné obchodní dohody a řešit své spory. WTO řídí systém obchodních pravidel a poskytuje pomoc při řešení problémů, kterým státy při mezinárodním obchodu čelí. (WTO, 2019, vlastní překlad).

WTO usiluje o liberalizaci mezinárodního obchodu a přispívá tak ke globalizaci mezinárodního obchodu (a tím i ke globalizaci ZO ČR). Cílem WTO je dosažení úplné liberalizace mezinárodních obchodních vztahů společně s vybudováním jednotného mezinárodního právního systému, jehož cílem by bylo zajišťovat plnění přijatých pravidel a principů. WTO se snaží skrze podporu mezinárodního obchodu se zbožím i službami přispět k naplnění globálních makroekonomických cílů a zvýšení ekonomického postavení všech členů. WTO je založena na těchto principech (Svatoš a kol., 2009; MPO, 2018):

- **obchod bez diskriminace** – opírá se o doložku nejvyšších výhod (stejné zacházení ke všem členům WTO) a princip národního zacházení (musí být poskytnuty stejné podmínky domácím i dovozeným zbožím či službám, mezi domácími a zahraničními dodavateli není činěn žádný rozdíl),
- **uvolňování obchodu**, tj. odstraňování překážek obchodu a snaha k jeho postupné liberalizaci, k čemuž dochází postupně a na základě jednání,
- **předvídatelnost** – změny v obchodních vztazích musí být transparentní a právně závazné,
- **spravedlivá hospodářská soutěž** – jedná se o snahu o odstranění nekalých praktik, které narušují mezinárodní obchod

- a v neposlední řadě **rozvojový princip** představuje podporu rozvojem zemím implementovat pravidla mnohostranného systému. (Štěrbová a kol., 2013; Svatoš a kol., 2009)

Pro všechny členské státy WTO jsou při realizaci jejich zahraničně-obchodních vztahů závazné mnohostranné dohody WTO. Mezi stěžejní mnohostranné dohody se v oblasti obchodu se zbožím a službami řadí Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT) a další doplňující dohody, které se týkají zemědělských výrobků, antidumpingových opatření, subvencí, eliminaci obchodních překážek atp. Službami se zabývá Všeobecná dohoda o obchodu se službami (General Agreement on Trade in Services - GATS), která se zaměřuje především na oblasti týkající se liberalizace dopravy, telekomunikací a finančních služeb. Pravidla pro vymahatelná práva k duševnímu vlastnictví stanovuje Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS). V neposlední řadě jsou k dohodám připojeny tzv. listiny koncesí, které zahrnují závazné podmínky pro vstup na trh každého členského státu. (Kalínská a kol., 2010; Svatoš a kol., 2009)

3.6 Vliv členství v EU na zahraniční obchod ČR

„V současné době Evropská unie patří mezi největší obchodní entity na světě. Je to dáno velikostí jejího jednotného vnitřního trhu, který zahrnuje půl miliardy lidí, což jej činí největším jednotným trhem na světě. Vnitřní trh představuje základní kmen evropské integrace a svou vnější dimenzí umožňuje EU hrát roli významného aktéra v oblasti externích vztahů, zejména ekonomického a obchodního charakteru.“ (Janatka a kol., 2017, s. 146) Prohlubující se integrace, umocněná procesem globalizace, se projevila nejen vznikem **jednotného trhu EU**, ale také v oblasti **Společné obchodní politiky EU**, která se uplatňuje vůči nečlenským zemím. Tento integrační proces je velkým dopadem globalizace na zahraniční obchod ČR a přinesl s sebou mnoho změn, na základě kterých ČR v rámci zahraničně obchodních vztahů benefituje. Členství ČR je z hlediska ZO pro ČR velmi významné, jelikož se český zahraniční obchod přibližně z 65 % (viz tabulka 5) uskutečňuje se státy v jednotném trhu EU. Členství má proto na ZO ČR obrovský vliv a přináší s sebou řadu výhod podporující zahraničněobchodní vztahy. EU se snaží prosazovat liberalizaci mezinárodního obchodu nejen u členských států EU, ale také v rámci vztahů ke třetím zemím. (Janatka a kol., 2017)

3.7 Jednotný trh EU

Evropská komise definuje jednotný trh následovně: *„Jednotný trh je jedním ze zásadních úspěchů Evropy a jejím nejlepším aktivem v době silící globalizace. Je motorem k budování silnější a spravedlivější ekonomiky EU. Tím, že umožňuje volnější pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu, otevírá nové příležitosti pro občany, pracovníky, podniky a spotřebitele, přičemž vytváří pracovní místa a zajišťuje hospodářský růst, který Evropa tak naléhavě potřebuje. Integrovanější kapitálové trhy nasměrují více finančních prostředků do podniků, zejména těch malých a středních, a do projektů v oblasti infrastruktury.* (Evropská komise, 2019)

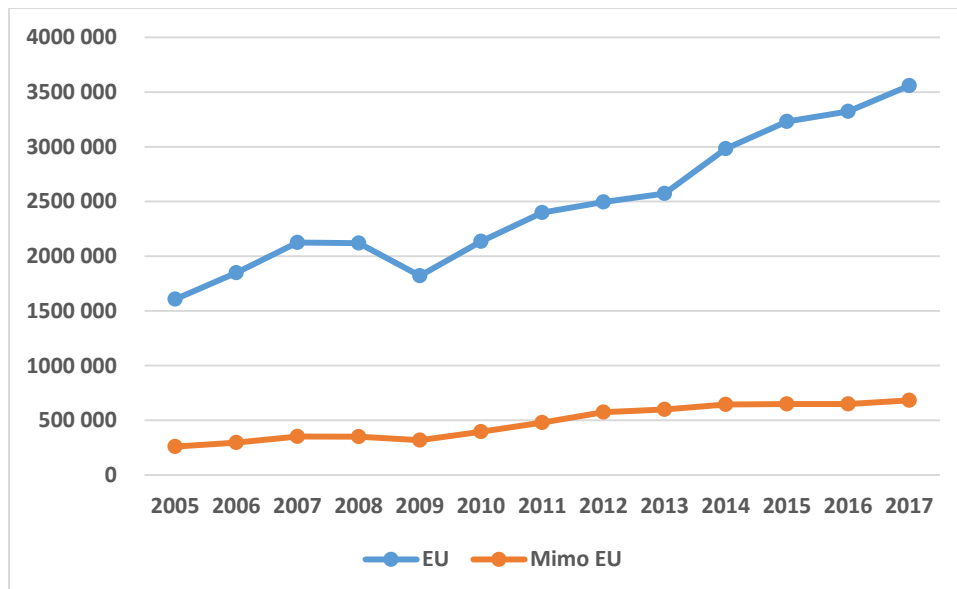
Evropský jednotný trh značí území Evropské unie jako jedno území bez vnitřních hranic nebo jiných regulačních překážek volného pohybu zboží a služeb. Fungující jednotný trh stimuluje hospodářskou soutěž a obchod, zlepšuje efektivitu a kvalitu obchodu a napomáhá snižovat ceny. Zároveň podporuje hospodářský růst států a usnadňuje každodenní život evropských podniků a spotřebitelů. (Evropská komise, 2019, vlastní překlad)

Cílem vytvoření jednotného trhu bylo a je dát vzniknout prostoru, kde platí tzv. čtyři základní svobody, kterými jsou volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob. Z hlediska českého zahraničního obchodu jsou tyto svobody velmi významné a exportérům i importérům přináší mnohé benefity, například samotný trh nabízí přes 500 milionů spotřebitelů, snadnější přístup k široké škále dodavatelů, nižší náklady a mnohem větší obchodní příležitosti. Volný pohyb zboží je základním předpokladem pro funkci jednotného trhu EU. Základním kamenem jednotného trhu je volný pohyb zboží, to bylo dosaženo odstraněním především tarifních překážek (např. cla), které omezovaly zahraniční obchod členských států a tak zabraňovaly k rozvoji kooperace. (MPO, 2016; Evropská komise, 2019, vlastní překlad)

Tyto důsledky liberalizace trhu mají velmi kladný dopad na zahraniční obchod ČR a lze je považovat za výsledek stále se rozvíjející se integrace, která je jedna z hlavních procesů globalizace. Na následujícím grafu lze dobře vidět, jak se vývoj zahraničního obchodu s členskými státy rozvíjel oproti vývoji ZO se zeměmi mimo EU. V roce 2005 dosahoval objem exportu ČR do států EU přibližně 1,6 bilionu CZK a od té rapidně rostl (kromě doby recese 2007-2009). V roce 2017 dosahoval hodnoty necelých 3,6 bilionu CZK, objem tedy vzrostl o přibližně 2 biliony CZK. Postupující integrace a silící liberalizace obchodu měla pravděpodobně majoritní vliv na rozvoj ZO ČR, odstraňování hranic a podporování a spravování zahraničněobchodních vztahů EU byl zásadním důvodem pozitivního vývoje ZO

ČR. Je však nutné upozornit, že tento vývoj mohl být ovlivněn mnoha vnějšími vlivy, ale je možné vyjádřit názor, že z podstatné části je to důsledek ekonomické globalizace. (ČSÚ, 2019)

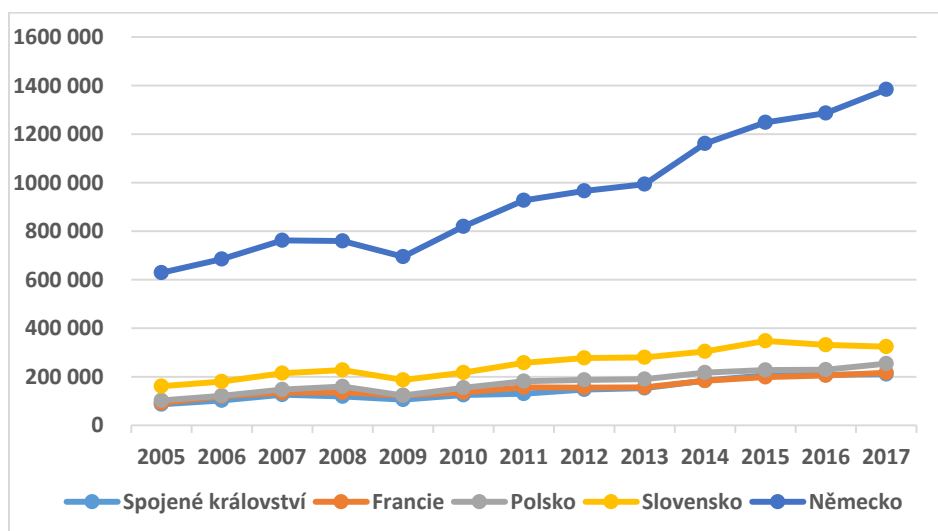
Obrázek č. 6 – Vývoj zahraničního obchodu ČR se státy EU a státy mimo EU v letech 2005-2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2019

Na druhém grafu je vidět, jak zahraniční obchod ČR rostl s aktuálně nejvýznamnějšími partnery ve vývozu. Je možné se zastávat názoru, že kladný vývoj ZO ČR je z velké části dopadem vstupu ČR do Evropské unie, což lze považovat za dopad globalizace.

Obrázek č. 7 – Vývoj zahraničního obchodu (vývoz zboží) s vybranými státy EU (2005-2019) v mil. CZK, přeshraniční pojetí

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2019

3.8 Společná obchodní politika EU a celní unie

Už od prvního dne, kdy je ČR členem Evropské unie, ČR zaznamenává řadu změn. Jedna ze zásadních změn je změna v oblasti provádění zahraniční obchodní politiky vůči státům, které nejsou v EU. Také nástroje, pomocí kterých česká obchodní politika pracovala (např. cla, ochranná opatření, obchodní dohody atp.) nahradily smluvní a autonomní prostředky EU. (MPO, 2006)

„SOP se řadí k ostatním společným politikám EU, které znamenají výrazný zásah do suverenity členských států a předpokládají rozsáhlý rozhodovací a výkonný institucionální systém integrace.“ (Štěrbová a kol., 2013, s. 221) SOP EU napomáhá vytvářet příznivé podnikatelské prostředí v Evropské unii i mimo ni, hlavním cílem SOP je otevírání zahraničních trhů pro firmy ze států EU a zároveň zvýšení negociační síly integračního uskupení při jednáních o liberalizaci obchodu. K otevření zahraničních trhů je správnou cestou postupná mnohostranná liberalizace obchodu se zbožím a službami mezi členskými státy WTO. SOP dodržuje tzv. zásadu jednotnosti, která se promítá v jednotném postupu obchodních vztahů se třetími zeměmi. Ten je implementován pomocí jednotného celního sazebníku, jednotného vývozního a dovozního režimu a uzavíráním obchodních dohod se všemi partnery na úrovni EU. Jednotný postup SOP vyplývá z charakteru a vymezení společného trhu. Zásada jednotnosti také znamená nalezení společných řešení všech vnějších i vnitřních postupů EU v rámci obchodu a v uplatnění jednotné legislativy ve všech členských státech EU. (Štěrbová a kol., 2013)

Společná obchodní politika EU je závazná pro všechny členské země EU, za členské státy EU jedná s cizími zeměmi Evropská komise, která navrhuje např. obchodní dohody EU s cizími zeměmi, tyto dohody jsou pak platné pro všechny členské země EU. To patří do výlučné pravomoci EU, kterou uvádí 2. a 3. článek Smlouvy o fungování Evropské unie. Výlučná pravomoc EU znamená, že o společné obchodní politice a záležitostech celní unie nerozhodují členské země, ale orgány EU. Dokumenty, smlouvy a právní normy, které v těchto oblastech schválí EU, jsou závazné pro všechny členské státy EU. (Smlouva o fungování Evropské unie, 2012)

Konkrétněji má Unie výlučnou pravomoc v těchto oblastech:

- „Celní unie;
- stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování vnitřního trhu;
- měnová politika pro členské státy, jejichž měnou je euro;

- zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky;
- společná obchodní politika“. (Smlouva o fungování Evropské unie, 2012, čl. 3)

Za dopad SOP na zahraniční obchod se dají také považovat obchodní dohody a dohody o hospodářském partnerství, které uzavřela EU s cizími zeměmi a které platí pro všechny členské země EU. Tyto dohody jsou klíčem pro posilování zahraničně obchodních vztahů ČR a je možné vyjádřit názor, že malá ekonomika jako ČR by neměla dostatečnou negociační sílu k tomu, aby mohla většinu těchto dohod sama vyjednat, nebo být jejich součástí. ČR tak využívá obchodní výhody, které by jinak jako nečlenských stát EU sama prosazovala obtížně. V tomto hledisku je proto členství ČR v EU pro českou ekonomiku velkým pozitivem a má v oblasti zahraničního obchodu převážně kladný dopad. Naopak se ale objevují rizika ve formě nové konkurence, česká ekonomika je tak vystavována větším výzvám a vnějšímu tlaku, kterým musí čelit. Bez vývoje automatizace, digitalizace a robotizace, které zefektivní výrobu i služby, nebude mít ČR dostatečnou konkurenční sílu oproti zemím, se kterými Unie dohody uzavře. (MPO, 2018, 2019)

Skvělým aktuálním příkladem je **Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem**, která vstoupila v platnost 1. února 2019. Tato dohoda odstraňuje drtivou část cel (97 % při její plné implementaci), také odstraňuje velké množství netarifních překážek, které doposud omezovaly obchod se státy EU a Japonskem. Vývozci ušetří na odstraněných clech přes 1 mld. CZK za rok a odstranění netarifních překážek jim přinese ročně až 1,5 mld. CZK. Celkově se jedná o zlepšení podmínek evropských firem pro vstup na japonský trh zboží i služeb. Podle studie MPO je pro hospodářský růst ČR dopad této dohody minimální, vzhledem k tomu, že podíl celkového objemu zboží vyvezeného do Japonska byl do současnosti velmi nízký (od roku 2011 do roku 2017 se exporty do Japonska podílely pouze 0,5 % českého exportu). Na druhou stranu zjednodušení přístupu na asijský trh přináší českým firmám zajímavé příležitosti a Japonsko je pro českou ekonomiku velmi zajímavým investorem. (MPO, 2018, 2019) Konkrétně tedy obchodní dohoda s Japonskem odstraňuje bariéry obchodu, napomáhá utvářet pravidla globálního obchodu v souladu s vysokými standardy a společnými hodnotami EU, vysílá silný signál, že dvě z největších světových ekonomik odmítají protekcionismus. (MPO, 2018; Evropská komise, 2019, vlastní překlad)

Za zmínku stojí také nedávná **Dohoda o volném obchodu a Kanadou** (dohoda CETA), která platí od září 2017. Podobně jako dohoda s Japonskem, tato dohoda zlepšuje podmínky pro vzájemný obchod a odstraňuje širokou část obchodních bariér, tarifních i netarifních překážek (odstraňuje 98 % cel). Jejím cílem je budovat a posílit vzájemné obchodní vztahy a

poskytnout evropským podnikům nové obchodní příležitosti v Kanadě. CETA je tak podpoří ekonomický růst nejen členských zemí a vytvoří nová pracovní místa. (BusinessInfo, 2018) Podle studie dopadů dohody CETA na českou ekonomiku zveřejněné MPO, by dohoda CETA neměla mít na českou ekonomiku v žádném ohledu negativní vliv. Díky dohodě došlo k liberalizaci v mnoha oblastech. Došlo k integraci klíčových oblastí, které ovlivňují mezinárodní výměnu zboží a služeb. Tato liberalizace přispívá k efektivnějšímu rozdělení zdrojů a jejich efektivnějšímu využití v ekonomice ČR. (MPO, 2016)

Další vliv na zahraniční obchod ČR má i **celní unie EU**, která byla vytvořena v roce 1968. Celní unie EU je jedním ze stupňů evropského integračního procesu, zjednodušuje obchodování mezi zeměmi EU a slučuje cla na zboží dovezené ze zemí mimo EU (společný celní sazebník). Celní orgány všech zemí fungují v harmonii jako jeden orgán a uplatňují stejné celní sazby na dovezené zboží ze států mimo EU, zatímco na společném trhu EU cla nevybírají. Existují ovšem i výjimky, které jsou členy Evropské celní unie, ale nejsou členy EU, tou výjimkou je například Turecko. Existence celní unie přináší zvýšenou konkurenci a rostoucí specializaci, díky čemuž roste efektivita jednotlivých výrobců. Rozšíření trhu znamená možnost dosahovat větších úspor a zkvalitnění produkce, což umožňuje zlepšení pozice na světových trzích. (Evropská unie, 2018; Euroskop, 2019)

Závěr

Cílem BP bylo charakterizovat a zhodnotit vybrané dopady globalizace na zahraniční obchod ČR. Je nutné brát v úvahu, že termín globalizace je velmi rozsáhlý a komplexní, proto je v některých situacích těžké určit, zda je určitý jev důsledkem globalizace či nikoliv. Velmi často může být příčinou stále sílící ekonomická integrace, která se projevuje různě intenzivním propojováním ekonomik, například to je právě členství v Evropské unii s obrovským vlivem na zahraniční obchod ČR. Nelze také zapomenout na internacionalizaci, regionalizaci, nebo často zmiňovanou liberalizaci, které svým rozvojem v souvislosti s českou ekonomikou přináší velké množství změn. S jistotou ale je možné stanovit, že jsou všechny tyto procesy více či méně souvislé s globalizací a lze je tak považovat za dopady globalizace.

Dopad globalizace na zahraniční obchod byl opravdu významný, koneckonců je to většina vnějších jevů, které na českou ekonomiku působí. Zahraniční obchod ČR se pod vlivem globalizace za poslední tři dekády rychle vyvíjel, z kvantitativních dat lze sledovat kladný vývoj exportu i importu. Pozitivní vývoj lze sledovat i u obchodní bilance, která od roku 2014 dosahuje aktivního salda. Nejsilnějšími mezníky byly (chronologicky) vstup do WTO a uplatnění společných dohod v rámci WTO a vstup do Evropské unie, který měl pro zahraniční obchod ČR dva významné důsledky: Zapojení ČR do jednotného trhu EU, což vedlo k volnému obchodu ČR s dalšími členskými státy EU a přijetí Společné obchodní politiky EU, to ovlivnilo zahraniční obchod ČR se státy mimo EU.

Nelze i opomenout ani globální recesi od roku 2007 do roku 2009, která znamenala značné zpomalení vývoje zahraničního obchodu ČR.

Rozvíjející ekonomická integrace se v souvislosti s ČR projevila vstupem do Evropské unie, která společně s WTO dlouhodobě usiluje o liberalizaci mezinárodního obchodu, zejména prostřednictvím odstraňování obchodních bariér (tarifních i netarifních překážek). WTO se rovněž snaží zlepšovat podmínky pro obchodní vztahy států pomocí uplatňování spravedlivé hospodářské soutěže, uvolňování obchodu, obchodu bez diskriminace, nebo rozvojového principu, tím značně zjednodušují posilování zahraničních vztahů a pronikání na nové trhy. Dávají tak prostor nejen českým firmám na těchto trzích působit, vzniká tak obrovské množství příležitostí, které mohou být pro zahraničněobchodní vztahy velmi přínosné. Obecně lepší podmínky obchodu a jeho liberalizace vedou k přílivu přímých zahraničních investic a transnacionálních korporací, které v ekonomice vytváří nová pracovní místa, ale také představují vážný konkurenční tlak, který nutí české podniky zvyšovat svoji výrobní efektivitu

a zvyšovat tak svojí konkurenceschopnost. Bez technologického vývoje nebude česká ekonomika schopná čelit nově přístupným trhům, které se pro ČR otevírají z důvodu vyjednávání mezinárodních obchodních dohod (například dohoda EU a Japonska). V souvislosti s těmito dohodami a posilování vzájemných vztahů lze také mezi dopady globalizace zařadit zvýšenou negociační sílu. Bez členství v Evropské unii by malá země (jako je ČR), pravděpodobně nebyla schopna vyjednat tak významné obchodní a hospodářské dohody jako vyjednává Evropská unie. Globalizace se projevuje i prostřednictvím celní unie, která je spojena s existencí společné obchodní politiky EU a usiluje o podporování a spravování obchodu se zeměmi třetího světa. Ovšem pro Českou republiku jsou zejména podstatné ekonomické vztahy uvnitř Evropské unie, vzhledem k tomu, že většina celkového objemu exportu ČR míří právě do EU.

Díky rapidnímu vývoji informačních technologií, strojů a rychlému technologickému pokroku lze očekávat velmi rychlý vývoj globalizace a ekonomické integrace. Otevírání přístupů na nové trhy bude pro Českou republiku znamenat velmi náročný konkurenční boj a donutí exportéry k výrazným změnám, například ke specializaci své výroby na užší škálu výrobků. Globalizace je už v současnosti velmi diskutovaným tématem a je velmi pravděpodobné, že vzhledem k rychlému vývoji technologií a prohlubování ekonomické integrace, bude zájem o tuto problematiku stoupat.

Seznam použitých zdrojů

Armando S. Linde (2000). *The Association for the Study of the Cuban Economy*. Cit 23.03.2019, dostupné z: http://www.ascecuba.org/asce_proceedings/balance-of-payments-concepts-and-measurements/

Breinek, P. (2005). Procesy globalizace ve světové ekonomice. *Politická ekonomie*, 53(6), 826-841. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/download.php?lang=cz&jnl=polek&pdf=540.pdf>

Cihelková, E. (2012). *Aktuální otázky světové ekonomiky. Proměny a governance*. Praha: Professional Publishing.

Cihelková, E., et al. (2009). *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck.

CzechTrade (2011). *BusinessInfo. Oficiální portál pro podnikání a export*. Cit. 29.03.2019, dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vnejsi-ekonomicka-rovnovaha-4484.html>

CzechTrade (2018). *BusinessInfo. Oficiální portál pro podnikání a export*. Cit. 16.04.2019, dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/obchodni-dohoda-mez-eu-a-kanadou-ceta-61835.html#!&chapter=1>

Česká tisková kancelář (2018). *Týden.cz*. Cit. 16.04.2019, dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/otevrenost-ceske-ekonomiky-roste-a-s-ni-i-citlivost-na-vnejsi-soky_499607.html

Český rozhlas (2018). *iRozhlas. Ekonomika*, Cit 28.03.2019, dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/nafta-usmca-usa-mexiko-kanada-obchodni-dohoda_1811302220_dbr

ČNB (2003). *Česká národní banka*. Cit. 28.03.2019, dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2001_CZ.PDF

ČNB (2005). *Česká národní banka*. Cit. 15.04.2019, dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2005/2005_cervenec/boxy_a_prilohy/c_05_cervenec_b2.html

Dlouhá J., Dlouhý, J., & Mezříčský V. (2006). *Globalizace a globální problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí

Euroskop (2019). *Euroskop*. Cit. 21.04.2019, dostupné z: <https://www.euroskop.cz/283/sekce/c-d/>

- Evropská komise (2019). *Evropská komise*. Cit. 17.04.2019, dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/priorities/internal-market_cs
- Evropská komise (2019). *European Commission*. 17.04.2019, dostupné z: http://ec.europa.eu/growth/single-market/goods_cs
- Evropská komise (2019). *European Commission*. Cit. 19.04.2019, dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-japan-economic-partnership-agreement/>
- Evropská unie (2018). *Europa.eu*. Cit. 21.04.2019, dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/customs_cs
- Hnídková, A. (2006). *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Cit. 16.04.2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/spolecna-obchodni-politika-eu--7754/>
- Hospodářské Noviny IHNE D (2018). *Hospodářské noviny*. Cit. 19.04.2019, dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-66048130-cesko-je-poprve-v-historii-ctyri-roky-po-sobe-v-plusu-platebni-bilance-skoncila-rekordnim-prebytkem-63-4-miliardy>
- Janatka, F., et al. (2017). *Podnikání v globalizovaném světě*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- Jeřábková Z. (2008). *Český statistický úřad*. Cit. 16.04.2019, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prime-zahranicni-investice-vybrane-prinosy-a-naklady-pro-ceskou-ekonomiku-2007-x4jot5mwml>
- Kalínská, E., et al. (2010). *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s.
- Kocourek, A., & Šimanová, J. (2018). *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Cit. 21.04.2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-o-volnem-obchodu/2018/9/Dopadova-studie-EUJEP A-2018-08-26.pdf>
- Kunešová, H., Cihelková, E., et al. (2006). *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck.
- Kunešová, H., Kocourek, A., Bednářová, P., Cihelková, E., & Nový, M. (2014). *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck.
- Lebiedzík, M., Nezval, P., & Majerová, I. (2006). *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press a.s.
- Management Mania (2018). *Management Mania*, Cit. 21.03.2019, dostupné z: <https://managementmania.com/cs/zahranicni-obchod>

Management Mania (2015). *Management Mania*. Cit. 23.03.2019, dostupné z: <https://managementmania.com/cs/export-v-ekonomice>

Management Mania (2013). *Management Mania*. 23.03.2019, dostupné z: <https://managementmania.com/cs/import>

Mezinárodní měnový fond. (2002). *International Monetary Fund*. Cit. 15.03.2018, dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm#II>

Mezřický, V. (2003). *Globalizace*. Praha: Portál.

Ministerstvo průmyslu a obchodu – oddělení tiskové (2014). *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Cit. 16.04.2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/dokument151409.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu – odbor 51200 (2018). *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Cit. 16.04.2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/svetova-obchodni-organizace/zakladni-informace/zakladni-informace-k-wto-a-dda--7894/>

Ministerstvo průmyslu a obchodu – odbor 51200 (2018). *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Cit. 21.04.2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-o-volnem-obchodu/mpo-uverejnilo-studii-dopadu-dohody-o-hospodarskem-partnerstvi-mezi-eu-a-japonskem-na-ekonomiku-cr--240085/>

Ministerstvo průmyslu a obchodu – odbor 51200 (2019). *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Cit. 19.04.2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-o-volnem-obchodu/obchodni-dohoda-eu-s-japonskem-vstupuje-v-platnost--243350/>

Muller, T. (2016). *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. Cit. 18.04.2019, dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/vnitri-trh-eu/vnitri-trh-eu---zakladni-principy--3363/>

Plchová, B., et al. (2007). *Zahraniční ekonomické vztahy ČR*. Praha: Oeconomica.

Segal, T. (2019). *Investopedia*. Cit. 23.03.2019, dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/e/export.asp>

Segal, T. (2019). *Investopedia*. Cit. 23.03.2019, dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/i/import.asp>

Sirůček, P., & Heczko, S. (2006). Globalizace – vybrané teoretické aspekty. *E+M Ekonomie a Management*, 9(4), 32-49.

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění). *Úřední věstník Evropské unie*, C 326/47, 26. 10. 2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

Svatoš, M., et al. (2009). *Zahraniční obchod. Teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing a.s.

Štěrbová, L., et al. (2013). *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s.

The World Bank (2017). *DataBank*. Cit. 21.03.2019, dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>

Urban, J. (2011). *Teorie národního hospodářství*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

WTO (2019). *World Trade Organization*. Cit. 20.04.2019, dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

Židek, L. (2009). Globalizace a světové hospodářství. *Politická ekonomie*, 57(5), 622-643. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/download.php?lang=cz&jnl=polek&pdf=701.pdf>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Kategorie ekonomické globalizace v CSGRI.....	20
Tabulka č. 2 – Zahraníční obchod se zbožím v mil. CZK, přeshraniční pojetí (předběžné údaje v r. 2018)	30
Tabulka č. 3 – Podíl ČR ve světovém exportu a importu zboží ve světové ekonomice	33
Tabulka č. 4 – Světoví lídři v exportu a importu zboží za rok 2017	34
Tabulka č. 5 – Vývoz ČR do vybraných zemí v roce 2016 a 2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí.....	37
Tabulka č. 6 – Dovoz ČR z vybraných zemí v roce 2016 a 2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí	38
Tabulka č. 7 - Hlavní zahraničněobchodní partneři ČR v roce 2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí.....	38
Tabulka č. 8 – Zahraníční obchod ČR (vývoz) v roce 2016 a 2017 podle SITC v mil. Kč, přeshraniční pojetí	40
Tabulka č. 9 - Zahraníční obchod ČR (dovoz) v roce 2016 a 2017 podle SITC v mil. Kč, přeshraniční pojetí	41

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Struktura platební bilance	26
Obrázek č. 2 - Vývoj dovozu a vývozu ČR v letech 1993-2018 v mil. CZK, přeshraniční pojetí (předběžné údaje v r. 2018).....	31
Obrázek č. 3 - Meziroční růst vývozu i dovozu zboží po vstupu do EU v %	32
Obrázek č. 4 – Vývoj salda obchodní bilance běžného účtu v mil. CZK (2004-2018; předběžné údaje pro rok 2018)	35
Obrázek č. 5 - Vývoj otevřenosti české ekonomiky (export zboží a služeb % z HDP, 1990-2017)	36
Obrázek č. 6 – Vývoj zahraničního obchodu ČR se státy EU a státy mimo EU v letech 2005-2017 v mil. CZK, přeshraniční pojetí.....	45
Obrázek č. 7 – Vývoj zahraničního obchodu (vývoz zboží) s vybranými státy EU (2005-2019) v mil. CZK, přeshraniční pojetí.....	45

Seznam použitých zkratk

CSGRI	Center for the Study of Globalization and Regionalisation Index, Centrum pro studium globalizace a regionalizačního indexu
ČNB	Česká národní banka
EU	Evropská unie
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade, Všeobecná dohoda o clech a obchodu
HDP	Hrubý domácí produkt
IMF	International Monetary Fund, Mezinárodní měnový fond
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu
NNS	Nadnárodní společnosti
PB	Platební bilance
PZI	Přímé zahraniční investice
RTA	Regionální obchodní dohody
SITC	Standard International Trade Classification, Standardní klasifikace mezinárodního obchodu
TNK	Transnacionální korporace
WTO	World Trade Organization, Světová obchodní organizace
ZO	Zahraníční obchod

Abstrakt

BUCHAR, Aleš. *Globalizace a její dopady na zahraniční obchod ČR*. Plzeň, 2019. 57s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta ekonomická.

Klíčová slova: globalizace, zahraniční obchod, liberalizace, ekonomická integrace, export, import, společný trh EU, společná obchodní politika EU

Bakalářská práce se zabývá problematikou globalizace a jejím dopadem na zahraniční obchod ČR. Cílem bakalářské práce je charakterizovat a zhodnotit vybrané dopady globalizace na zahraniční obchod ČR.

Práce je rozdělena do tří základních kapitol. První kapitola představuje podstatu globalizace, seznamuje čtenáře se stručným vývojem globalizace a jejími klíčovými procesy, jako jsou liberalizace nebo ekonomická integrace. Zároveň jsou zde popsány její hybné síly, aktéři a jednotlivé oblasti. Kapitola je završena uvedenými dopady globalizace na světovou ekonomiku. Druhá kapitola je zaměřena na teoretická východiska zahraničního obchodu a přímých zahraničních investic. Finální kapitola uvádí informace o zapojení ČR do zahraničního obchodu. V této kapitole jsou uvedena a vyhodnocena kvantitativní a kvalitativní data, která se týkají různých stránek zahraničního obchodu ČR. V souvislosti s dopady globalizace na zahraniční obchod ČR uvádí kapitola vliv Světové obchodní organizace (WTO) a společné obchodní politiky EU na český zahraniční obchod. Tento vliv byl skutečně významný a lze ho považovat i za vliv globalizace. Dopady globalizace na zahraniční obchod ČR jsou celkově shrnuty a zhodnoceny v závěru této práce.

Abstract

BUCHAR, Aleš. *Globalization and its impacts on foreign trade of the Czech Republic*. Pilsen, 2019. 57s. Bachelor thesis. University of West Bohemia in Pilsen. Faculty of Economics.

Keywords: globalization, foreign trade, liberalization, economic integration, export, import, European Common Market, EU Common Commercial Policy

This bachelor thesis deals with the issue of globalization and its impacts on foreign trade of the Czech Republic. The aim of this bachelor thesis is to characterize and evaluate selected impacts of globalization on foreign trade of the Czech Republic.

The thesis is divided into three chapters. The first chapter presents the essence of globalization, introduces readers to the brief evolution of globalization and its key processes, such as liberalization or economic integration. It also describes its driving forces, actors and areas. This chapter concludes with stated impacts of globalization on the world economy. The second chapter focuses on the theoretical basis of foreign trade and foreign direct investments. The final chapter provides information about the Czech Republic's involvement in foreign trade. This chapter presents and evaluates quantitative and qualitative data concerning various aspects of the Czech Republic's foreign trade. Related to the topic, the chapter describes the impact of the World Trade Organization (WTO) and the EU Common Commercial Policy on Czech foreign trade. This influence was very significant and can be considered as an influence of globalization. Impacts of globalization on the foreign trade of the Czech Republic are summarized and evaluated at the end of this thesis.